

Satu Vieremä
Maija Virtanen

PÄIVÄTOIMINNAN TÄRKEYS ASIAKKAAN NÄKÖKULMASTA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Erityiskasvatus ja vammaisryhmien ohjaus
2012

PÄIVÄTOIMINNAN TÄRKEYS ASIAKKAAN NÄKÖKULMASTA

Vieremä, Satu
Virtanen, Maija
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Erityisryhmien ohjauksen suuntautumisvaihtoehto
Joulukuu 2012
Ohjaaja: Laiho, Ella
Sivumäärä: 60
Liitteitä: 2

Asiasanat: päivätoiminta, hyvinvointi, vammaisuus

Opinnäytetyön aiheena oli tutkia päivätoiminnan tärkeyttä asiakkaan näkökulmasta. Lisäksi tavoitteena oli tutkia, millaisia vaikutuksia päivätoiminnalla on asiakkaan hyvinvoinnin kannalta. Aineistoa hankittiin aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta, päivätoiminnasta ja tekemistämme haastatteluista.

Haastattelimme kuutta Validia-palvelujen Porin yksikön päivätoiminnan asiakasta teemahaastattelurungon avulla ja laadimme heidän vastauksistaan tutkimustulokset. Lisäksi pidimme viisi ohjaukset Validia-palvelujen Porin yksikön päivätoiminnassa, jotta näimme, miten päivätoiminta käytännössä toimii ja tutustuimme siellä käyviin ihmisiin. Ohjaukset palvelivat tutkimustamme paljon, sillä saimme sitä kautta luotua asiakkaisiin luottamusta sekä pääsimme havainnoimaan heidän työskentelyään päivätoiminnassa.

Idean tutkimukseemme saimme Validia-palvelujen Porin yksiköltä, sillä he kertoivat hyötyvänsä tällaisesta tutkimuksesta. Aiheesta ei ollut aiempia tutkimuksia, koska heidän päivätoimintansa on vielä niin uusi palvelu. Tutkimuksemme mahdollisti asiakkaan äänen kuulemisen.

Tutkimustuloksista saimme selville, että päivätoiminta on asiakkaille tärkeä arjen rytmittäjä ja asiakkaat kokevat päivätoiminnan tärkeäksi ja tarpeelliseksi palveluksi. Päivätoiminnasta koettiin saatavan paljon tärkeitä asioita hyvinvoinnin kannalta ja haastatellut henkilöt löysivät päivätoiminnasta sosiaalisia, fyysisiä ja psyykkisiä hyötyjä. Haastateltujen ihmisten mielestä päivätoiminnassa on mukava käydä he ovat ottaneet sen osaksi arkeaan.

THE IMPORTANCE OF DAY ACTIVITY FROM CUSTOMER'S POINT OF VIEW

Vieremä, Satu
Virtanen, Maija
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services Studies
Specialisation in Counseling Groups with Special Needs
December 2012
Supervisors Lecturers: Laiho, Ella
Number of pages: 60
Appendices: 2

Keywords: day activity, welfare, disablement

The topic of this study was to research the importance of day activity from customer's point of view. Second goal was to examine what kind of impacts day activity has to customer's well-being. Material was gathered from literature, day activity and interviews.

We interviewed six customers of day activity in Pori Department of Validia-services and used their answers as research results. Our results method was theme interview. Moreover we kept five teaching sessions in Pori Department of Validia-services' day activity to see how the day activity works and to meet the customers. The teaching sessions served our research a lot because we could create confidence between us and the customers. We were also able to observe their work.

The idea for our research came from Pori Department of Validia-services. They told us that they would benefit from this kind of study. There were no previous studies because their day activity is such a resent service. Our research enabled the voice of customers to be heard.

Our research results showed that the day activity is important for the customers. It gives order to their daily lives and they feel that it is a necessary service. The customers experienced that the day activity increased their social, physical and psychical well-being. The interviewed customers felt that it is nice to go to the day activity and it is an important part of their daily lives.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VALIDIA-PALVELUT JA PÄIVÄTOIMINTA.....	8
2.1 Validia -palvelut	8
2.2 Porin Validia-palvelut.....	10
2.3 Päivätoiminta	11
2.4 Porin Validia-palveluiden päivätoiminta.....	12
2.5 Päivätoiminnan laki.....	13
2.6 Päivätoiminnan hyötyjä asiakkaille	14
3 HYVINVOINTI.....	15
3.1 Hyvinvoinnin määrittely	15
3.2 Onnellisuus.....	15
3.3 Fyysinen ja psyykinen hyvinvointi	16
4 RYHMÄTYÖSKENTELEY.....	17
4.1 Vuorovaikutus	18
4.2 Tavoite ja toiminta.....	20
4.3 Roolit.....	21
5 RYHMÄN OHJAAMINEN	22
5.1 Hyvän ryhmänohjaajan ominaisuudet.....	22
5.2 Ryhmänohjaajan rooli ryhmän kehitysvaiheissa.....	23
5.3 Konfliktien hallinta	24
5.4 Palautteen tärkeys.....	25
6 KUNTOUTUSOHJAUS	26
6.1 Toimintakerrat ja kuntoutusohjaus	29
6.2 Oma toimintamme Porin Validia-palvelujen päivätoiminnassa kuntoutusohjauksen näkökulmasta.....	31
6.3 Toimintakertojen analysointi.....	33
7 VAMMAISUUS	34
7.1 Vammaisuuden määrittely	34
7.2 Elämä vammautuneena	34
8 HENKILÖKOHTAISUUS – OHJAUKSEN HAASTEELLISUUS.....	36
9 TUTKIMUKSELLINEN OPINNÄYTETYÖ JA LAADULLINEN TUTKIMUS	38
9.1 Tutkimuksellinen opinnäytetyö.....	38
9.2 Laadullinen tutkimus.....	38
9.3 Laadullisen tutkimuksen raportointi	39
10 TEEMAHAASTATTELU	41
10.1 Teemahaastattelu menetelmänä.....	41

10.2 Teemat ja teemahaastattelurunko	42
10.3 Sopivan haastattelupaikan valinta	43
10.4 Haastattelu vuorovaikutustilanteena	44
11 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	45
12 TOTEUTUS	46
12.1 Käyttämämme tutkimusmenetelmä.....	46
12.2 Aineistot	46
12.3 Aineiston analysointi	47
13 TULOKSET	47
13.1 Taustatiedot	48
13.2 Tutkimuksen tulokset teemoittain	48
13.2.1 Haastateltujen asiakkaiden taustatiedot.....	48
13.2.2 Hyvinvointi	48
13.2.3 Päivätoiminnan hyödyt	49
13.2.4 Arki ilman päivätoimintaa.....	50
13.2.5 Sosiaaliset suhteet	51
13.3 Tulosten yhteenveto	52
14 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	53
LÄHTEET.....	57
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tutkimme opinnäytetyössämme päivätoiminnan tärkeyttä asiakkaan näkökulmasta. Validia-palvelujen päivätoiminta on monipuolista ja tutkimme minkälaista vaikutusta sillä on asiakkaan hyvinvoinnin kannalta.

Päivätoimintalaki on astunut voimaan vuonna 2007 ja Porin Validia-palvelujen päivätoiminta on aloittanut toimintansa vuoden 2008 alussa. Se on siis vielä melko uusi palvelu asiakkaille, eikä päivätoiminnan tärkeyttä asiakkaan näkökulmasta ole vielä kovinkaan paljoa tutkittu. Ajattelimme, että päivätoiminta saattaisi olla asiakkaan hyvinvoinnin kannalta erittäin tärkeä tekijä ja vaikuttaa paljon yksilön arkeen.

Teimme aiheeseen liittyen kvalitatiivisen tutkimuksen, jossa haastattelimme kuutta päivätoiminnan asiakasta. Valitsimme laadullisen tutkimuksen haastavuutensa vuoksi ja koemme saavamme merkityksellisemmät tulokset tutkimuksellemme kvalitatiivisen tutkimuksen avulla.

Käytimme teemahaastattelurunkoa asiakkaiden haastatteluun. Tutkimuksemme tavoitteena oli saada selville, miten asiakas kokee päivätoiminnan vaikutuksen hänen elämänsä ja miten se on vaikuttanut hänen hyvinvointinsa. Olimme myös kiinnostuneet siitä, miten asiakas näkee arkensa ilman päivätoimintaa ja miten hän kokee päivätoiminnan loma-ajat, jolloin päivätoimintaa ei järjestetä (kesäloma, joulun välipäivät).

Tutustuimme päivätoimintaan ja sen ihmisiin pitämällä viisi ohjauskertaa Validia-palvelujen Porin päivätoiminnassa, jotta ymmärtäisimme paremmin, mitä päivätoiminta sisältää ja millaisia menetelmiä sillä käytetään. Ohjauskerroilla opimme myös tuntemaan päivätoiminnan asiakkaita sekä ohjaajia, ja rakensimme luottamusta heihin.

Kiinnostuimme juuri Validia-palvelujen Porin yksiköstä, koska kävimme koulun kautta tutustumassa siellä, ja ympäristö ja ihmiset herättivät mielenkiintomme. Kiinnostuimme erityisesti päivätoiminnasta siksi, että se on toiminut vasta jokusen vuoden ja osa asiakkaista on ollut päivätoiminnassa mukana niin pitkään, että on nähnyt pitkälti päivätoi-

minnan kehityskaarta. Suurimmalla osalla asiakkaista on käytössään pyörätuoli ja osalla saattaa olla myös muita apuvälineitä käytössään, mikä tekee toiminnan järjestämisestä haasteellista. Oppimisympäristönä Validia-palvelujen päivätoiminta on opettava ja siksi myös erittäin kiinnostava.

Opinnäytetyömme tehtäväjako jakautui seuraavasti:

Päätimme yhdessä ottaa yhteyttä Validia-palvelujen Porin yksikköön, jotta voisimme toteuttaa opinnäytetyömme yhteistyössä heidän kanssaan. Käytimme opinnäytetyösuunnitelmaan kovasti aikaa ja teimme sitä pääasiassa yhdessä. Ainoastaan teoriaosuudet näimme parhaaksi jakaa jo silloin. Jaoimme teoriaosuuteen perehtymisen siten, että Maija kirjoitti seuraavista aihealueista: Validia-palvelut ja päivätoiminta, ryhmätyöskentely ja kuntoutusohjaus. Satu kirjoitti seuraavista aihealueista: Hyvinvointi, ryhmänohjaaminen, vammaisuus, henkilökohtaisuus – ohjauksen haasteellisuus ja teemahaastattelu. Näiden lisäksi teimme yhdessä osuuden tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä ja laadullisesta tutkimuksesta.

Hyvinvointiteemaan liittyvät ohjaukset suunnittelimme yhdessä, kumpikin omia vahvuusalueitaan tuoden esiin. Toteutus tapahtui yhteisvoimin ja palautelomakkeen teko sujui myös yhteistyössä.

Haastattelurungon teimme yhdessä pähkäillen ja haastattelut jaoimme puoliksi siten, että Maija haastatteli kolmea ja Satu kolmea. Olimme kuitenkin kumpikin paikalla kaikissa haastattelutilanteissa, mutta olimme vain jakaneet haastattelun vetovastuun edellä mainitusti. Litteroinnit sovimme siten, että kumpikin litteroi "omat" haastattelunsa.

Teimme seuraavat osat opinnäytetyössämme yhdessä istuen: suomenkielinen tiivistelmä, sisällysluettelo, johdanto, tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet, tulokset, toteutus sekä johtopäätökset ja pohdinta.

Liite 1:n on työhön hakenut Maija ja tiivistelmän käänsi englanniksi Satu.

2 VALIDIA-PALVELUT JA PÄIVÄTOIMINTA

Validia-palvelut järjestävät vammautuneille henkilöille asumis- sekä muita palveluita. Päivätoiminta ylläpitää asiakkaan toimintakykyä ja edistää asiakkaan omatoimisuutta mahdollisimman pitkään. Nämä molemmat palvelut tuovat asiakkaan elämään hyvinvointia sekä onnellisuutta.

2.1 Validia -palvelut

Invalidiliiton Asumispalvelut Oy on osakeyhtiö ja näistä palveluista käytetään nimeä validia-palvelut. Validia -palveluita tarjotaan 18 eri paikkakunnalla. Asiakkaaksi on mahdollisuus hakeutua mistä tahansa kunnasta. Validia -palvelut järjestävät henkilökohtaista apua, asumispalveluita sekä myös kuntoutustoimintaa. Talon toiminta on vammaispalvelulain mukaista toimintaa. Palveluasuminen on sopiva asumismuoto henkilölle, joka tarvitsee vamman tai sairauden vuoksi jatkuvia, ympärivuorokautisia avustamispalveluja tai muuten paljon tukea, mutta ei ole kuitenkaan jatkuvan laitoshoidon tarpeessa. Palveluasumisen kohderyhmänä ovat yli 18-vuotiaat tuki- ja liikuntaelinvammaiset: mm. CP- vammaiset, selkäydinvammaiset, MS-tautia sairastavat sekä henkilöt, joilla on erilaisia lihasrappeumia. Myös henkilöt jotka sairastavat reumaa, aivotraumoja, epilepsiaa, ALS:ia sekä muut (autistiset, ADHD, erilaiset fyysiset kehityshäiriöt) ovat osa kohderyhmää. Kaikille asukkaille tehdään vammaispalvelulain mukainen palvelusuunnitelma ja palveluasumispäätös. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Validia-palvelu asuminen kunnioittaa asukkaiden itsenäisyyttä, yksilöllisyyttä ja omatoimisuutta, se on ratkaisu vamman tai sairauden vuoksi päivittäistä apua tarvitsevan vammaisen henkilön tai vanhuksen asumistarpeisiin. Se on tehostettua, ympärivuorokautista palveluasumista, joka tukee selviytymistä arkisissa toiminnoissa parantaen elämänlaatua. Mahdollisimman itsenäinen arki ja omatoimisuus ovat osa yhdenvertaisuuden toteutumista. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Asiakas asuu hänen henkilökohtaiseen käyttöönsä varatussa, vammaismitoitetussa asunnossa, jonka hän voi sisustaa haluamallaan tavalla. Asiakas saa yksilöllisen tar-

peensa mukaisia avustamispalveluita esimerkiksi pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, siirtymisissä ja syömisessä. Avustamispalveluun kuuluvat myös siivous ja vaatehuolto. Joka päivä on tarjolla oman keittiön monipuolinen ja terveellinen kotiruoka-aamiainen, -lounas, -päiväkahvi, -päivällinen ja -iltapala. Allergiat sekä erikoisruokavaliot huomioidaan yksilöllisesti. Asiakas saa tarvittaessa apua ruokailemisessa tai ruuan valmistamisessa omassa asunnossaan. Palvelukokonaisuutta pystytään tarvittaessa täydentämään lisäpalveluilla, kuten päivätoiminnalla ja henkilökohtaisella avulla. Palveluasumista tarjoavat Validia-talot, -kodit ja -asunnot ovat liikuntaesteettömiä ja päivittäisten julkisten liikenneyhteyksien ja palveluiden saavutettavissa. Jokainen asunto on varustettu palvelukutsujärjestelmin. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Palveluasuminen järjestetään asiakkaan tai hänen edustajansa ja kunnan kokoaman palvelusuunnitelman sekä Validia-palvelujen edustajan ja asiakkaan välisen palvelusitoumuksen mukaisesti. Asiakas henkilökohtainen hoito ja huolenpito, tukipalvelut ja päivätoiminta ovat kunnan kustannuksia. Hinta määräytyy asiakkaan vastaanottaman avun perusteella. Asiakkaan mahdollisten erityistarpeiden mukaisista lisämaksuista sovitetaan erikseen palvelusitoumuksesta neuvoteltaessa. Asiakkaan tulee maksaa itse asuntonsa vuokran, ateriamaksun sekä muut normaaliin elämään liittyvät tavanomaiset kustannuksensa, kuten vaatteiden pesun, siivousaineet ja -tarvikkeet, lääkkeet ja henkilökohtaiset terveydenhuollon käyntimaksut. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Validia-talossa on mahdollisuus myös määräaikaiseen asumispalveluun. Eli he tarjoavat mahdollisuuden lyhytaikaiseen ympärivuorokautiseen palveluasumisjaksoon esimerkiksi vanhuksen tai vaikeavammaisen asiakkaan lomitukseksi, omaishoitajan lakisäästeisten vapaapäivien sekä lomien toteuttamisessa tai tilapäisenä avustuksena omaishoitajan tai henkilökohtaisen avustajan sairastuessa yllättäen. Validia-talojen määräaikaishakso antaa asiakkaalle vaihtelua kotihoitoon sekä hän saa muiden asukkaiden vertaistukea. Määräaikaasumisesta on tukea ja apua omaishoitajan jaksamiselle, mikä voi merkitä laitoshoidon tarpeen siirtymistä kauemmaksi tulevaisuuteen. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Määräaikaisen palveluasumisjakson kesto voi olla kerrallaan yhdestä vuorokaudesta useampaankin kuukauteen. Palveluasumisjaksosta ja sen pituudesta sopivat asiakas, omainen, maksajataho ja Validia-palveluiden edustaja yhdessä. Asiakas tulee saamaan jakson aikana tarvitsemansa ympärivuorokautisen avun päivittäisissä toiminnoissa, ruokailu- ja saunapalvelut sekä mahdollisuuden osallistua talossa tapahtuviin toimintoihin. Määräaikaiset palveluasumisjaksot järjestetään siisteissä ja viihtyisissä asunnoissa, joista löytyy palvelukutsujärjestelmä, kalusteet sekä toimintaan kuuluva perusvarustelu. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Määräaikaisen palveluasumisjakson maksu suoritetaan joko kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon myöntämällä maksusitoumuksilla tai palveluseteleillä. Vaihtoehtoisesti asiakkaan tai hänen omaistensa tulee kustantaa palvelu itse. Hinta määräaikaisasumisesta määräytyy asiakkaan vuorokautisesta avuntarpeesta. Validia-talon määräaikaiselle palveluasumisen jaksolle tuleva asiakas kustantaa asumisen, ateria- ja vaatehuoltomaksut. Asukas tai omainen voivat halutessaan hankkia myös palveluita itse tai lisätä omakustanteisesti sitoumuksessa määritellyjä palveluita. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

2.2 Porin Validia-palvelut

Porin Validia-palvelut on osa Invalidiliiton asumispalveluita, jotka järjestävät vammaisille henkilöille palveluasumista, lomitusta ja päivätoimintapalveluja sekä henkilökohtaista apua. Palvelut ovat tarkoitettuja niin talon asukkaille kuin ulkopuolisillekin asukkaille. Palvelut ovat päivittäisiin toimintoihin ja toimintakykyyn liittyvää apua ja tukea. Se on asukkaille vamman tai sairauden mukaan yksilöllisesti räätälöityä. Palvelut järjestetään asiakkaiden itsenäisyyttä, yksilöllisyyttä ja omatoimisuutta tukien. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Porin asumispalveluyksikkö on aloittanut toimintansa vuonna 1978. Talo sijaitsee kaupungin keskustassa, torilta kävelykatua pitkin matkaa on noin 1 km. Talossa on yhteensä 41 asuntoa, joista kaksi on lomituspalvelu-asuntoa. Asunnot ovat yksiöitä (32,5 m²) ja kaksioita (64- 68 m²). Jokainen asunto on varustettu sisäpuhelin- ja paloilmajärjestelmällä. Asukkaiden käytössä oman asunnon lisäksi on ruokasali, takkahuone, kuntosa-

li ja sauna sekä piha-alueella sijaitseva grillikatos. Palveluasumiseen sisältyvät vammaispalvelulain mukaiset vamman vuoksi tarvittavat palvelut päivittäisissä toiminnoissa vuorokauden ympäri. Aukkaan kotikunta tai vakuutusyhtiö maksavat palvelumaksun, joka on määritelty asukkaan yksilöllisen palvelutarpeen mukaan. Kaikki muut menot kuten vuokra-, ateria, ym. asukas maksaa itse. Päivittäisen hyvinvoinnin, hoivan ja virkistyksen validia-palveluja ovat hoiva- huolenpito- ja hygieniapalvelut, sairaanhoito-, terveys- ja kuntoutuspalvelut, tuki kodinhoidossa ja vaatehuollossa, ateriapalvelut ja ruokailuapu, turvapuhelin- ja avainpalvelut, virikkeellinen päivätoiminta, harrastus- ja senioriryhmät sekä konsultaatio, neuvonta ja asiointiapu. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

2.3 Päivätoiminta

Päivätoiminnalla tuetaan ja ylläpidetään vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja edistetään heidän sosiaalista vuorovaikutustaan. Sosiaalinen vuorovaikutus parantaa elämän laatua sekä ennaltaehkäisee psyykkisiä vaikeuksia. Päivätoiminnan tarkoituksena on lisätä vaikeasti vammaisten kontakteja ja vuorovaikutusta asunnon ulkopuolella, mutta päivätoimintaa voidaan kuitenkin myös järjestää esimerkiksi palveluasumisyksikön erillisissä tiloissa. (Sosiaaliportti.fi:n www-sivut 2011)

Päivätoiminnan tavoitteena on tukea asiakkaita itsenäisessä elämässä selviytymisessä. Sen avulla pyritään vahvistamaan ja ylläpitämään niitä taitoja, joita kaikkein vaikeimmin vammaiset henkilöt tarvitsevat selviytyäkseen mahdollisimman omatoimisesti arkielämän rutiineista ja toiminnoista. Päivätoiminta voi sisältää esimerkiksi ruoanlaittoa, leipomista, askartelua, liikuntaa, keskustelua, retkeilyä, luovaa toimintaa sekä sosiaalisten taitojen harjaannuttamista. (Sosiaaliportti.fi:n www-sivut 2011)

Vammaispalvelulain mukaisen päivätoiminnan tavoitteena on varmistaa kaikille vaikeavammaisille henkilöille yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä osallistumaan päivätoimintaan. Myös kehitysvammalain nojalla voidaan järjestää päivätoimintaa. Päivätoiminnan järjestäminen perustuu vaikeavammaiselle henkilölle tehtävään palvelusuunnitelmaan, jossa määritellään, miten, missä ja missä laajuudessa päivätoimintaa järjestetään. Kunnan tehtävä on järjestää vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa, jos

henkilö vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. (Sosiaaliportti.fi:n www-sivut 2011)

2.4 Porin Validia-palveluiden päivätoiminta

Porin Validia-palvelujen päivätoiminta on aloittanut toimintansa vuoden 2008 alussa, kun päivätoimintalaki tuli voimaan vuonna 2007. Porin Validia-palvelujen päivätoimintaa järjestetään viitenä päivänä viikossa arkipäivisin klo 9.00- 15.00 välisenä aikana. Se on tavoitteellista ryhmätoimintaa, johon voivat osallistua työkyvyttömät työikäiset tai sairauden takia virikkeellistä toimintaa tarvitsevat. Päivätoimintaa haetaan kotikunnan sosiaalitoimesta, josta asiakas saa maksusitoumuksen. Toiminnan avulla ylläpidetään ja vahvistetaan niitä arjen taitoja, joita vaikeavammaiset henkilöt tarvitsevat selviytyäkseen mahdollisimman pitkään ja omatoimisesti kodissaan tai asumispalveluyksikössä. Päivätoiminta rytmittää asiakkaan arkea ja tarjoaa sosiaalisia kontakteja vaikeavammaiselle henkilölle. Asiakkaalla on mahdollisuus päivän aikana osallistua monipuoliseen kuntouttavaan ja mieltä virkistävään toimintaan. Toiminnan ja ryhmästä saadun vertaistuen kautta sosiaalinen ympäristö laajenee ja elämän laatu paranee. Päivätoimintaan sisältyy toiminnallisia ryhmiä (esim. liikunta-tuokiot), kädentaitoja ylläpitävää toimintaa (esim. askartelua), ohjattuja arjen toimia (esim. ruuanlaitto ja leipominen), kursseja, keskustelua, vertaistukea, retkiä (esim. museot, teatterit), asiantuntijavierailuja ja vapaa-ajantoimintaa. Kaikessa toiminnassa huomioidaan asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja toiveet. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Päivätoiminta on tavoitteellista ja kehittävää toimintaa, joka tukee taitoja, joita vammaisen tai ikääntynyt asiakas tarvitsee arjessa selviytyäkseen. Päivätoiminta rytmittää arkea ja tarjoaa asiakkaalle sosiaalisia kontakteja ja vertaistukea. Päivätoiminnan avulla pyritään edistämään sosiaalista vuorovaikutusta, joka parantaa elämän laatua sekä ennaltaehkäisee psyykkisiä vaikeuksia. Tarkoituksena on myös että omaishoitaja saa tukea jaksamiselleen. Päivätoimintaa järjestetään kotona asuville vaikeavammaisille ja ikääntyville henkilöille sekä Validia-taloissa tai -asunnoissa asuville asiakkaille. Vammaispalvelulaki (8b §) ja ikääntyvien henkilöiden osalta sosiaalihuoltolaki määrittelee päivätoiminnan asiakaskunnan. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Päivätoiminnan lähtökohtana ovat osallistujat ja heidän toiveensa ja tarpeensa. Ohjelmistoon kuuluu esimerkiksi liikuntaa, keskustelua, ruuanlaittoa, retkeilyä, kaikenlaista luovaa toimintaa tai erilaista sosiaalisia taitoja kehittävää toimintaa. Asiakkaat voivat ideoillaan ja ehdotuksillaan osallistua toiminnan sisältöjen suunnitteluun. Päivätoiminnan yhteydessä maksullisina lisäpalveluina tarjotaan sauna-, peseytymis- ja allaspalveluita. Päivätoimintaa järjestetään arkipäivisin, ennalta laaditun viikko- ja päiväohjelman mukaisesti. Palvelusuunnitelman laatimisessa ovat mukana asiakas, kunta sekä Validiapalveluiden edustaja, yhdessä he määrittelevät palvelun tarpeen sekä määrän. Asiakas voi osallistua päivätoimintaan yhdestä päivästä viiteen päivään viikossa, enintään neljänkymmenenkuuden toimintaviikon aikana vuodessa. Asiakkaiden avuntarve ja päivän sisältö määrittelevät päivätoiminnan ryhmän koon. Päivätoimintaa toteutetaan esteettömissä tiloissa. Tilojen yhteydessä on myös lepotila sekä invamitoitettu WC, käytössä ovat myös talon yhteiset tilat sekä esteetön piha-alue. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

Päivätoiminnan maksut voi kustantaa sosiaalihuollon myöntämällä maksusitoumuksilla tai palveluseleillä. Käyntimaksu sekä mahdolliset asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaiset lisäpalvelut muodostavat kustannuksen määrän. Päivätoiminnan palvelu on mahdollista myös hankkia itse asiakkaan tai hänen omaisensa toimesta. Lisäpalveluna tarjotaan mahdollisuutta tarvittaessa seurata asiakkaan toimintakyvyn muutoksia erilaisilla toimintakyvyn arvioinneilla. Ateria- ja retkimaksuista asiakkaiden tulee huolehtia itse. (Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut 2012)

2.5 Päivätoiminnan laki

Päivätoiminnan järjestäminen ja toiminta pohjautuu laissa pykälään 8 b § (22.12.2006/1267).

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380 on liitteenä (Liite 1).

8 b § (22.12.2006/1267)

Päivätoiminta

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa.

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy. (Finlex- Valtion säädöstietopankin www-sivut 2006)

2.6 Päivätoiminnan hyötyjä asiakkaille

Päivätoiminta on asiakkaille todella tärkeä asia arjessa. Se tuo arkeen rytmin ja erilaista tekemistä päivittäin sekä tuo uusia ihmissuhteita. Päivätoiminnassa pääsee toteuttamaan itseään ja kehittämään erilaisia taitojaan sekä saa olla kanssakäymisessä muiden kanssa. Sosiaalinen vuorovaikutus on todella tärkeää päivätoiminnan asiakkaille. Päivätoiminta on joillekin asiakkaille myös tietynlainen vertaistukiryhmä, sillä siellä saa jakaa asioitaan ja tunteuksiaan sekä kertoa mielipiteitään.

Asiakkaiden on mukava ja helppo mennä päivätoimintaan kun tietää että ympärillä on paljon mukavia ihmisiä ja luvassa on kivaa tekemistä. Päivätoiminnassa on monipuolista ohjelmaa ja välillä talon ulkopuolellakin järjestettyä ohjelmaa esimerkiksi erilaisia retkiä. Asiakkailta on myös mahdollisuus saada apua ja neuvoa erilaisten asioiden hoitamisessa. Päivätoiminta on asiakkaille kuin työpaikka, aamuisin mennään paikan päälle, sitten on lounastauko ja jonka jälkeen jatketaan vielä päivätoimintaa muutaman tunnin ajan.

3 HYVINVOINTI

3.1 Hyvinvoinnin määrittely

Suomen kielessä terveys yhdistetään automaattisesti fyysiseen terveydentilaan ja sairauden puuttumiseen. Hyvinvointi on taas terveyttä laajempi ja kokonaisvaltaisempi käsite. Se sisältää kaikki eri näkökulmat ja tavat, joilla ihminen on yhteydessä itseensä, kanssaihmiisi ja elinympäristöönsä. (Suomen mielenterveysseuran www-sivut 2012)

Hyvinvointi käsitteenä on hyvin laaja ja kattaa kaiken sen, mikä on hyvää elämää yksilölle. Hyvinvointia ei voi mitata yhdellä luvulla, vaan sillä katsotaan olevan monia eri ulottuvuuksia. Näitä ovat mm. taloudellinen hyvinvointi, terveydentila, terveelliset elämäntavat, ihmissuhteet ja rakkaus sekä harrastukset. (Tilastokeskuksen www-sivut 2009)

3.2 Onnellisuus

Yksi hyvinvointiin liittyvä tärkeä asia on onnellisuus. Ihminen voi suuresti itse vaikuttaa siihen, kokeeko hän olevansa onnellinen. Tärkeää on yksilön oma asenne ja näkökulma elämään. Tutkimusten mukaan koulutustasolla, ilmastolla, rodulla, sukupuolella tai älykkyydellä ei ole merkitystä ihmisten onnellisuuteen. Sen sijaan varakkuus, sosiaalisuus, uskonnon harjoittaminen, ikä, huomion oikeanlainen suuntaaminen, tulkinta ja muisti vaikuttavat onnellisuuden kokemiseen. (Mattila 2012, 38-47.)

”Ilo on yksi voimakkaimmista tunnetiloista, joka suoraan välittää tunteen onnellisuudesta ja tyytyväisyydestä. Mitä enemmän iloa löytää omasta elämästään, sen onnellisempi on.”, Sanna Mämmi kertoo kirjassaan *Elämänvoimaa: 7 askelta hyvään elämään*. Sanotaan, että nauru pidentää ikää, ja toisaalta siinä on jotain perääkin, sillä ihmisen keho rentoutuu iloitessa ja nauraessa, mikä auttaa nauttimaan elämästä enemmän. Ilon ei kuitenkaan tarvitse olla vain nauramista, vaan hymyileminen ja sisäinen ilo ja tunne lasketaan myös iloitsemiseksi. (Mämmi 2012, 13)

Onnellisuudesta on monenlaista hyötyä. Onnelliset ihmiset ovat tehokkaita, energisiä ja luovia. Onnellisilla ihmisillä on myös enemmän sosiaalisia suhteita ja ystäviä. Onnellisuudella on vaikutusta myös fyysiseen terveyteen, sillä kyky käsitellä stressaavia elämäntilanteita on parempi ja ihmiset elävät jopa pidempään. (Mattila 2012, 49)

Hyvän elämän ja hyvinvoinnin välille ei kuitenkaan voida laittaa suoraan yhtäläisyysmerkkiä. Ketään ei tulisi määritellä hyvinvoivaksi pelkästään objektiivisten seikkojen perusteella, ellei yksilö itse koe olevansa onnellinen tai edes tyytyväinen omaan elämäänsä. (Näkövammaisten keskusliitto Ry:n www-sivut 2012)

3.3 Fyysinen ja psyykinen hyvinvointi

Fyysinen hyvinvointi tarkoittaa riittävää unta, terveellistä ruokavaliota, sekä päivittäistä liikuntaa. Päivittäiseen liikuntaan ei tarvitse välttämättä varata erikseen aikaa, vaan se käy kätevästi esimerkiksi kävelemällä rappuset hissien sijaan tai pyöräilemällä ja kävelemällä työ- tai harrastusmatkat. Näin pystyy helposti sisällyttämään tarvittavan määrän liikuntaa elämäänsä ilman, että näkee hirveästi vaivaa ja rahaa. Fyysisen kunnon kohottamiseen tarvitaan tämän lisäksi puoli tuntia enemmän liikuntaa kolmena kertana viikossa. Terveellinen ja monipuolinen ruokavalio taas kiireettömästi nautittuna tukee sekä fyysistä, että henkistä hyvinvointia. Syömiseen kannattaa varata riittävästi aikaa ja vielä parempi, jos saa ruokailuseuraa, vaikka työtoverista. Se tukee henkistä hyvinvointia entisestään. Uni on ihmiselle välttämättömyys ja ihminen tarvitsee unta keskimääräisesti 7,5-8 tuntia vuorokaudessa. Unen vähyys saattaa johtaa aivojen tiedonkäsittelytoimintojen heikkenemiseen, mielialan laskuun, stressihormonin laskuun sekä sokeritasapainon heittelehtimiseen. (Terveyskirjasto Duodecimin www-sivut 2012)

Riittävä lepo, ravinto sekä liikunta vaikuttavat ihmisen fyysiseen hyvinvointiin, mutta myös henkiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi urheillessa on helppo tyhjentää ajatuksia, mikä saattaa olla muissa arjen tapahtumissa vaikeaa. Joidenkin ihmisten ei ole helppo rauhoittaa mieltä huilatessa, joten urheiluharrastus on heille välttämättömyys henkisen jaksamisen ylläpitämiseen. Usein ajatellaan, että vain fyysinen kunto saattaa vaihdella ihmisillä laidasta laitaan, mutta myös henkisen hyvinvoinnin tila vaihtelee ja useimmi-

ten vielä enemmän. Erilaiset elämäntilanteet voivat olla syynä näille vaihteluille, mutta ne tulevat ja menevät. Siksi ihmisen olisikin tärkeää pysähtyä miettimään juuri tätä hetkeä. Missä on nyt, miltä tuntuu nyt ja mikä tekee iloiseksi juuri tällä hetkellä. Henkinen hyvinvointi paranee, kun oppii tunnistamaan sitä heikentävät tilanteet kuten esimerkiksi stressin, ja puuttuu niihin ajoissa. (Takuusäätiön www-sivut 2012)

Henkinen hyvinvointi on äärimmäisen tärkeä osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja sitä voi pitää yllä ystävyysuhteilla sekä kulttuuriharrastuksilla. Yhdessä tekeminen on avainsana hyvinvoinnille. Läheisten tuki on korvaamatonta apua uusiin tilanteisiin sopeutuessa ja harrastukset ovat yleensä henkireikä vammautuneille ihmisille, sillä ne luovat arkeen yhteisöverkkoja. Niihin olisi siksi kannattavaa panostaa. Myös päivätoiminta luo harrastusten tavoin vammautuneille yhteisöverkon ja siksi se on varmasti tärkeä päivän tapahtuma monelle. Henkistä hyvinvointia tukevat nämä asiat: itsensä arvostaminen, kyky ja halu oppia, kokemus tarpeellisuudesta omassa työssä, läheiset ihmiset, mielekäs tehtävä eli työ tai harrastus, taito puhua mieltä askarruttavista asioista, kyky setviä ristiriitoja sekä aineellinen perusturva (tulot ja turvallinen asuinympäristö). (Takuusäätiön www-sivut 2012; ALPO.fi:n www-sivut 2012)

Hyvinvoinnin kokemiseen vaikuttavat olennaisesti itsemääräämisoikeus, riippumattomuus, tasavertaisuus ja täysi osallistuminen. Niiden tulisi koitua yhteiskunnassa kaikkien osaksi, myös vammautuneiden henkilöiden. Jokainen ihminen pyrkii elämään siten, jotta hän saavuttaisi elämässään sellaisia asioita, jotka ovat hänelle tärkeitä. Jotta vammaiselle ihmiselle olisi mahdollista hallita elämäänsä ja sillä tavoin luoda hyvinvointiaan yhdenlailla muiden ihmisten kanssa, on hänen erityisominaisuutensa ja -tarpeensa otettava huomioon. (Valtakunnallisen vammaisneuvoston www-sivut 2012)

4 RYHMÄTYÖSKENTELEY

Ryhmässä toimiminen on tuttua ja luonnollista ihmisille. Meillä on halu kokoontua yhteen, jotta voimme jakaa ilomme, murheemme ja ongelmamme muiden kanssa. Vaikka

ryhmässä toimiminen on meille tärkeää ja luontaista, se ei voi olla eikä sen pitäisikään aina olla helppoa ja hauskaa. Ryhmätoiminta ottaa paljon, mutta se myös antaa paljon erilaisia asioita jokaiselle jäsenelle. Ryhmä tarjoaa meille kaikenlaisia tietoja sekä tunteuksia itsestämme, toisista ihmisistä sekä ympäristöstämme. Ryhmässä opimme ilmaisemaan itseämme ja tunteitamme sekä kuuntelemaan muita entistä paremmin. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 12.)

Ryhmätyöskentely on ryhmän aktiivista sekä varsin itsenäistä, yleensä opitun vahvistamiseen ja soveltamiseen liittyvää vuorovaikutteista oppimista. Ryhmä yhdessä käsittelee tietoja, ottaa kantaa asioihin sekä arvioi ja soveltaa. Ryhmätyö sopii aktiivivana monenlaiseen työskentelyyn ja erityisesti erilaisten asenteiden muuttamiseen. (PK-RH[®] Pk-yrityksen riskienhallinnan www-sivut 2009)

Ryhmän tunnusmerkkejä ovat muun muassa koko, tarkoitus, rajat, säännöt, vuorovaikutus työnjako, roolit ja johtajuus. Joukko ihmisiä muotoutuu ryhmäksi silloin kuin sen jäsenillä on suurin piirtein yhteinen tavoite, jonkin verran keskinäistä vuorovaikutusta ja käsitys siitä, ketkä ryhmään kuuluvat. (Kopakkala 2008, 36.)

Hyvin toimiva ryhmä on tuottava, tehokas ja luova. Resursseja tulee hyödynnettyä oikeisiin asioihin ja tehokkaasti. Ryhmä pystyy toimimaan kokonaisuutena laadittujen tavoitteiden suuntaisesti ja osaa ratkaista keskenään myös mahdolliset ristiriitatilanteet. Toimiva ryhmä pystyy paneutumaan tehtävänsä loppuunsaattamiseen ja tehokkaaseen ongelmanratkaisuun. Ryhmän jäsenet pystyvät työskentelemään vastuullisesti ja rakentavasti sekä he onnistuvat ratkaisemaan sujuvasti ryhmän sisäisiä ongelmia. Ilmapiiri ryhmässä on avoin, informatiivinen, joustava, tehokas ja tukeva. Ryhmällä on yhteisvastuu sen toiminnasta ja tekemisistä. (Kopakkala 2008, 50-51.)

4.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa, uusien ihmissuhteiden luominen, hyväksytyksi tuleminen, liittyminen ja kuuluminen johonkin, osallistuminen ja vaikuttaminen ovat tärkeitä asioita yksilön kehitykselle. Ryhmän jäsenenä on tärkeää tuntea kuuluvansa ryhmään, eikä tuntea olevansa ulkopuolinen. Jokainen ihminen haluaa saada osakseen

arvostusta ja kunnioitusta sekä vaikuttaa omaan elämäänsä ja kokea sen mielekkääksi. Ryhmätilanteisiin yksilöt tuovat oman henkilökohtaisen historiansa ja senhetkisen elämäntilanteensa. Vaikka yksilö ei kertoisikaan omia henkilökohtaisia asioita ryhmälleen, arvot, asenteet ja normit näkyvät väistämättä hänen toiminnassaan ja kommenteissaan. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2004, 32.)

Ryhmädynamiikka on ryhmän sisäisiä voimia, jotka voivat olla jäsenien kannalta merkityksellisiä. Asiasta voidaan puhua myös ryhmäilmionä. Sanoilla ryhmädynamiikka ja ryhmäilmiö tarkoitetaan sitä, että ryhmä voi toimia tavalla, jota ei suoraan voisi päätellä yksittäisen jäsenen käytöksestä. Ryhmädynamiikka muodostuu jäsenten keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta.

(Kopakkala 2008, 37.)

Vuorovaikutustilanteessa toimiessaan ihmiset ovat tavoitehakuja; yleensä jokainen pyrkii saamaan itselleen mahdollisimman sopivan aseman ryhmässä ja erilaisia etuja ja hyötyä ryhmän avulla. Ryhmässä vallitsevat kuitenkin säännöt, sopimukset ja ennen kaikkea johtajuus jotka asettuvat yksilöllisten tarpeiden edelle. Useimmiten jäsenet haluavat asettua mielellään rajattuun ja hillittyyn rooliin, jos he kokevat kaikkien ryhmän jäsenten tulleen kohdelluiksi samalla tavalla ja oikeudenmukaisesti.

(Kopakkala 2008, 38.)

Sanallisen (verbaalisen) ja sanattoman (nonverbaalisen) viestinnän tulee olla keskenään tasapainossa, jotta viestintä olisi luontevaa ja sujuvaa. Kaksoisviestinnästä puhutaan silloin, kun sanaton ja sanallinen viestintä ovat ristiriidassa keskenään. Ryhmässä syntyy erilaisia viestintärakenteita, jotka kertovat ryhmän vuorovaikutusväylät. Viestinnän tulisi olla mahdollisimman avointa, jotta ryhmä toimisi hyvin yhdessä erilaisissa tilanteissa. (Laine ym. 2004, 40-42.)

Ryhmä toimii hyvin, kun osataan kuunnella sekä ilmaista tunteita ja erimielisyyksiä. On myös tärkeää, että ryhmäläiset pystyvät antamaan ja vastaanottamaan rakentavaa kritiikkiä. Jäsenet pyrkivät kantamaan vastuuta toisistaan ja ryhmästä. Kaikilla on hyvä olla ryhmässä, kun ilmapiiri on vapaa ja luonteva. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 13.)

Yhteistyöhaluinen ja demokraattinen ilmapiiri vaikuttaa ryhmän toimintaan myönteisesti, kun taas kilpailuhenkisessä ilmapiirissä huomio on siirtynyt toisten voittamiseen ja jäsenten keskinäiseen vertailuun. Ryhmä on yhteistoiminnallinen kun, kaikilla ryhmäläisillä on samanlainen työpanos ja saman verran valtaa. (Laine ym. 2004, 49-50.)

4.2 Tavoite ja toiminta

Ryhmä toimii yhdessä parhaiten silloin, kun kaikki jäsenet tuntevat ryhmän perustehtävän. Ryhmälle etukäteen mietitty tavoite, ohjelma tai suunnitelma muokkautuu jatkuvasti ryhmätoiminnan aikana. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 13.)

Ryhmän yhteinen pyrkimys ja tavoitteet selventävät heidän omaa toimintaansa ja luovat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmälle muodostuu yhteinen tapa kommunikoida ja yhteisymmärrys ryhmästä, ulkopuolisista asioista ja maailmanmenosta sekä ryhmän suhteesta siihen. Jäsenten vuorovaikutusta säätelee tieto ryhmän tavoitteista ja arvelut sen tulevaisuudesta. Ryhmien toiminnoista tekevät kiinnostavan erilaiset säännönmukaisuudet, joita niistä voidaan havaita. Niissä on paljon erilaisia käyttäytymismalleja, jotka toistuvat ja joiden tunteminen auttaa ennakoimisessa ryhmien toimintaan sekä myös vaikuttamismahdollisuuksissa. (Kopakkala 2008, 38.)

Ryhmään kuuluvilla ihmisillä on yleensä kahdenlaista toimintaa. Ensimmäinen on esimerkiksi työpaikan tai harrastustoiminnan määräämän ulkoisen perustehtävän mukaista, kirjallisten tai suullisten sopimusten mukaista, tai ääneen sanomattomiin, psykologisiin sopimuksiin perustuvaa. Se on se tehtävä tai toiminta, jota varten ryhmä on virallisesti perustettu ja toiminnassa. Toinen toimintakokonaisuus on sosiaalinen oheistehtävä, joka muodostuu ihmisten tarpeesta elää henkilökohtaista elämäänsä. Tähän liittyy myös tarve olla tunnustetusti pätevä yhteisönsä jäsen ja muuttua ihmisenä käymällä läpi erilaisia vuorovaikutusprosesseja muiden kanssa. Tähän sisältyvät myös huumori ja yllättävät oivallukset, jotka tuottavat iloa ja merkityksiä ihmisille. Luovuus edellyttää turvallista ja mukavaa leikkisyyttä sekä uskallusta luopua välillä tutuista ja hallituista asioista. (Kopakkala 2008, 18.)

Ryhmä luo itselleen ja toiminnalleen tietyt normit eli toimintasäännöt, käyttäytymissäännöt voivat olla myös virallisesti annettuja. Myös ryhmän jäsenet voivat tuoda tullessaan erilaisia normeja aiemmista ryhmäkokemuksistaan. Sääntöjen kautta tulee ilmi millainen käyttäytyminen on ryhmässä sallittua ja millainen ei, normit auttavat siis ryhmää toimimaan yhdenmukaisesti ja samojen sääntöjen mukaan. Normit voivat olla julkilautettuja eli virallisia tai epävirallisia piilonormeja. Epävirallisista normeista on hyvä joskus yhdessä ryhmässä keskustella, sillä ne voivat olla vahvempia kuin viralliset normit ja jopa ristiriidassa näiden kanssa. Yhdessä laaditut normit menettävät merkityksensä jos niiden toteuttamista ei seurata. (Laine ym. 2004, 45.)

4.3 Roolit

Ryhmätyöskentely lisää yhteisöllisyyttä. Se vaatii osallistujiltaan vuorovaikutustaitoja, kuten toisten näkemysten kuuntelemista ja kunnioittamista sekä myös kykyä arvostaa ja tuoda esille omia näkemyksiään. Ryhmätyöskentelyyn tarvitaan turvallista ryhmää, jossa jokainen jäsen uskaltaa ilmaista itseään. Ryhmä on parhaimmillaan, kun sen kaikki jäsenet osallistuvat tasavertaisesti ryhmän työskentelyyn. Kaikkien ryhmän jäsenten ei kuitenkaan tarvitse työskennellä/toimia ryhmässä samalla tavalla, sillä erilaisia rooleja tarvitaan. Yhden jäsenen rooli voi olla työskentelyn vauhdittaja ja toisen taas pysäyttävä, joka pakottaa pohtimaan ja miettimään asioita. Kolmas voi antaa hyvän esimerkin, neljäs voi analysoida ja tehdä yhteenvetoja. Pääasia kuitenkin on, että jokainen voi olla osallisena ryhmässä omalla persoonallaan, muita jyräämättä ja arvostelematta. (Työkälupakki.net:n www-sivut 2012)

Rooliksi kutsutaan kokonaisuutta yksilöön hänen sosiaalisen asemansa johdosta suunnatuista odotuksista. Ryhmään sisältyy virallisia sekä epävirallisia rooleja. Esimerkiksi opettajan ja opiskelijan roolit ovat virallisia eli muodollisia rooleja. Ryhmän toiminnassa virallisiin rooleihin vaikuttaa tarvittava tehtävänjako, esimerkiksi sihteerin ja puheenjohtajan rooli. Epävirallinen rooli kuvastaa ryhmätilanteessa sellaista yksilön käyttäytymistä tai osallistumistapaa, jota muut ryhmän jäsenet häneltä odottavat. Kun epävirallisen ryhmän jäsen jättää ryhmän, ei hänen tilalleen yleensä tarvitse valita uutta yksilöä. Ryhmän jäsenten henkilökohtaiset ominaisuudet, jäsenten keskinäiset suhteet sekä ryhmä ulkopuoliset roolit vaikuttavat roolien jakautumiseen. Ryhmä luo tietynlaisia odo-

tuksia ryhmänsä eri jäseniin, niinpä joskus voi olla vaikeaa toimia yksilönä vastoin itselle muodostunutta roolia. Esimerkiksi yksilö on voinut olla jossain ryhmässä melko hiljainen niin, tästä roolista voi tulla hänelle helposti pysyvä. (Laine ym. 2004, 42-43.)

Yksilöiden roolit ryhmässä ovat yleensä yhdistelmiä sosiaalisesta ja persoonallisesta roolitasosta. Kun toisilleen vieraat ihmiset alkavat toimia tiiviisti yhdessä, kenelläkään ei aluksi ole täysin varma olo. Uuteen tilanteeseen ei välttämättä sovi entiset roolit. Alkuun liittyy usein hämmentyneisyyttä, joka on normaalia tilanteissa jossa ei ole selkeitä rooleja. Alkuvaiheessa voi tulla esiin niitä vanhoja rooleja, joissa henkilö on aiemmin hyvin onnistunut, tullut hyväksytyksi tai saanut hyvää palautetta. Kun ihminen saa ryhmässä tarpeeksi turvallisuuden tunnetta, roolit alkavat tulla joustavammiksi ja persoonallisemmiksi. Kauan toimineen ryhmän roolit alkavat helposti jäykistyään ja näin rooli alkaa vähentää henkilön toimintamahdollisuuksia. (Kopakkala 2008, 108.)

Toimiakseen hyvin, ryhmä tarvitsee jonkun, joka vastaa sen olemassaololle tärkeistä ja välttämättömistä tehtävistä ja asioista. Tärkeää on että joku on näyttämässä heille suuntaa, tekemässä päätöksiä ja luomassa visioita sekä hoitamassa muita tärkeitä tehtäviä kuten organisointia, palautteen antamista, resurssien hankkimista ja erilaisten tietojen välittämistä. Nämä tehtävät kuuluvat ohjaajalle, ryhmän johtajalle tai esimiehelle. Hänen ei kuitenkaan tarvitse tehdä näitä kaikkia asioita kokonaan itse tai yksin, mutta ryhmän jäsenten täytyy tietää kuka kyseistä tehtävää hoitaa ja kuinka suurin valtuuksin. (Kopakkala 2008, 89.)

5 RYHMÄN OHJAAMINEN

5.1 Hyvän ryhmänohjaajan ominaisuudet

Jokainen ryhmänohjaaja on oma persoonansa, jolla on tietyt tavat ohjata ryhmää. Ryhmänohjaajan toiminta on mallina muille ryhmän jäsenille, joten hänen käyttäytymisensä tulee olla esimerkillistä. Ryhmänohjaaja saa tuoda esiin oman persoonansa, mutta on

olemassa tiettyjä ominaisuuksia, joita hyvällä ryhmänohjaajalla tulisi olla. Nämä ominaisuudet ilmenevät hänen käytännön teoissaan ja sanoissaan ja niitä pystyy kehittämään. (Kaukkila 2007, 58)

Hyvä ryhmänohjaaja pysyy perustehtävässä ja huolehtii rakenteista. Hän on luotettava, vastuuntuntoinen sekä rehellinen toimenpiteissään. Hyvällä ryhmänohjaajalla on empatiakykyä ja hän on oikeudenmukainen sekä pitkäjänteinen. Myös luovuutta tarvitaan ja samalla innostuskykyä. Hyvä ryhmänohjaaja osaa toimia diplomaattisesti ristiriitatilanteissa ja on myös huumorintajuinen. Hän on kannustava ja auttaa ryhmää kaikin tavoin eteenpäin. (Kaukkila 2007, 59)

Avoimuus ja aitous liittyvät paljon rehellisyyteen. Ryhmässä olijat huomaavat helposti, mikäli ryhmänohjaajan sanat ja tunteet ovat keskenään ristiriidassa. Avoimuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ryhmänohjaajan tulisi kertoa kaikki asiansa ryhmäläisille, vaan avoin ryhmänohjaaja kykenee avarin katsein kohtaamaan uusia ja tuntemattomia ihmisiä sekä asioita. Jos ryhmänohjaaja ei luota ryhmän kykyyn ratkaista asioita, hän tulee helposti väliin tekemään ne itse. Se on huono piirre ryhmänohjaajassa sillä silloin ryhmänohjaajasta itsestään tulee keskipiste, eikä ryhmä voi toimia yhdessä. Hyvä ryhmänohjaaja luottaa ryhmään ja kannustaa muita ryhmäläisiä tuomaan näkemyksensä esille. Näin hiljaisestakin ryhmästä saattaa nousta esiin oikeita helmiä, kun kaikki saavat kertoa mielipiteensä tasapuolisesti. (Kaukkila 2007, 60)

5.2 Ryhmänohjaajan rooli ryhmän kehitysvaiheissa

Jokainen ryhmä on ainutlaatuinen, eivätkä kaikki toimintatavat päde kaikkiin ryhmiin samalla tavalla. Jokainen ryhmä on ryhmänohjaajalle ainutlaatuinen kasvutilaisuus omalla tavallaan. Myös ryhmänohjaajan rooli muuttuu jatkuvasti ryhmän muuttuessa ja ajan kuluessa. Käytännön ohjaustyö on paras tapa oppia ohjaustyötä ja saada siitä kokemusta. (Kaukkila 2007, 63)

Ryhmänohjaajan keskeisimpiin tehtäviin kuuluu antaa aikaa tavoitteille ja tutustumiseen. Oleellista on, että ryhmän jäsenet saavat päättää ja hyväksyä itse ryhmän käytännön tehtävät ja tavoitteet. Ryhmänohjaajan on hyvän antaa aikaa tähän prosessiin, jotta

tavoitteet ja tehtävät tulevat määriteltyä selkeästi, mikä puolestaan helpottaa ryhmän toimintaa sekä myös arviointia ryhmän päättyessä. Ryhmänohjaaja ei saa luvata liikaa ryhmälle tai myöskään itselleen, eikä näin ottaa liian suurta taakkaa harteilleen. Ohjaajan eikä ryhmän tarkoitus ole nimittäin suorittaa yhtään enempään, mitä alun perin on suunniteltu ja sovittu. (Kaukkila 2007, 64)

Ryhmäläisten tutustuttua toisiinsa, he rentoutuvat ja alkavat puhua omista tunteistaan, mikä edistää ryhmän työskentelyä sekä lisää luottamusta. Ryhmänohjaajan tehtävänä on kannustaa, mutta ei kuitenkaan painostaa ryhmäläisiä kertomaan tunteistaan. Hänen on hyväksyttävä ryhmässä ilmenevät erilaiset tunteet ja hän huolehtii siitä, että ryhmässä pysytään tässä hetkessä ja tilanteessa. Ohjaajan tehtävänä on tehdä ryhmästä havaintoja, mutta tulkintojen tekemistä tulisi välttää. Ilmapiiiriä on hyvä tarkistaa ajoittain, jos jokin vaikka sattuu olemaan pielessä. Ryhmän on hyvin vaikea edetä tehtävässään, jos jokin junnaa ryhmäläisten välillä. Ohjaajan pitää riitatilanteissa pysyä puolueettomana ja neutraalina, jotta järjestys säilyy ja toimitaan oikeudenmukaisesti. (Kaukkila 2007, 66)

Ryhmänohjaajan on tärkeä rohkaista ryhmäläisiä keskustelemaan keskenään ja vaihtamaan mielipiteitä. Varsinkin ryhmän alussa saattaa ilmetä ns. guru-ilmiö, mikä tarkoittaa sitä, että ryhmäläiset odottavat ohjaajalta asiantuntemusta ja kysyvät ja varmistavat ohjaajalta kaikkea mahdollista. Kun ryhmä alkaa toimia yhdessä aktiivisesti, ryhmänohjaajan rooli muuttuu passiivisemmaksi. Silloin ohjaajan tehtävänä on lähinnä enää ohjata ryhmän toimintaa ja keskustelua. Edelleen hän kuitenkin pitää huolta siitä, että ryhmä toimii peruseriaatteidensa mukaisesti. (Kaukkila 2007, 69)

5.3 Konfliktien hallinta

Ryhmänohjaaja kohtaa väistämättä monenlaisia mielipiteitä ryhmässä sekä erilaisia reaktioita tapahtumiin. Nämä saattavat synnyttää jopa ihan reippaita konflikteja, ja ryhmänohjaajan on pyrittävä hallitsemaan niitä. On hyvä ymmärtää, että erimielisyydet ovat luonnollisia ja väistämättömiä ilmiöitä, ja ne ovat myös tarpeellisia ihmisen kasvun kannalta. Konfliktien taustalta saattaa löytyä väärinymmärryksiä, jotka pitää korjata heti alkuunsa. Ryhmänohjaajan on otettava tilanne haltuun konfliktin sattuessa ja saatava

kaikki osapuolet tyytyväisiksi. Siksi on tärkeää, että kaikkia osapuolia on kuultu tasapuolisesti ja heidät on huomioitu ratkaisujen tekemisessä. (Kaukkila 2007, 78)

Ryhmänohjaajan kannattaa muistaa, että erilaisuus on rikkaus, ja ryhmään tarvitaan erilaisia, ehkä vähän hankalampiakin persoonia. Erilaisuus voi kuitenkin aiheuttaa jännitteitä ryhmäläisten välillä, mutta niihin pitäisi löytää oikea suhtautumistapa. Erilaisuus on esimerkiksi voimavara, jota kannattaa hyödyntää. Ihmisten erilaisia kokemuksia, koulutusta, taitoja ja luonteenpiirteitä kannattaa käyttää monipuolisesti hyväksi. Se myös laajentaa näköalaamme erilaisiin asioihin. Me ihmiset ajattelemme erilaisuuden aiheuttavan ongelmia, joten ryhmäläisiä kannattaa kannustaa reilusti puhumaan erilaisuuden aiheuttamista jännitteistä. Silloin niihin voidaan löytää myös ratkaisut. (Kaukkila 2007, 86)

5.4 Palautteen tärkeys

Palautteen anto kuuluu ryhmänohjaajan tärkeimpiin tehtäviin ja sitä on hyvä antaa rehellisesti ja paljon. Palaute pitää antaa kuitenkin kannustavasti ja rakentavasti, jotta kellekään ryhmäläiselle ei jää paha mieli. Palaute kertoo ryhmäläiselle, miltä hän ryhmänohjaajan mielestä vaikuttaa, joten hyvä ryhmänohjaaja löytääkin jokaisesta ihmisestä parhaat puolet ja huomioi erityisesti ryhmäläisten onnistumiset. Palautteen avulla ryhmäläiset rakentavat myös minäkuvaansa, joten palautteen tarkoitus ei ole lytätä ketään maanrakoon. Kun ryhmäläinen on tietoinen omista hyvistä puolistaan, se auttaa häntä käsittelemään hankaliakin asioita. (Kaukkila 2007, 87)

Ryhmänohjaajan olisi syytä muistaa palautteen annosta myös seuraavat asiat. Selkeiden tavoitteiden asettaminen antaa mahdollisuuden antaa ryhmälle palautetta. Jos tavoitteita ei ole asetettu, niin mistä sitten antaa palautetta? Palautetta tulee antaa vain kyseessä olevasta toiminnasta. Missään nimessä ei kannata mennä antamaan palautetta ihmisen henkilökohtaisista ominaisuuksista, tai palautteella voi olla aika tuhoisat jäljet ihmisessä. Palaute on aina mukavampi antaa positiivisista asioista, sillä se kannustaa ihmistä jatkamaan samaan malliin. Jos kuitenkin on tarve antaa palautetta negatiivisista asioista, niin se on paras tehdä kahden kesken niin, että toiset eivät kuule. Ryhmänohjaajan ei kannata unohtaa itseään palautteen antamisessa, vaan palautetta kannattaa kysyä ryhmä-

läisiltä, jotta myös ryhmänohjaaja pystyy kehittämään itseään ammattilaisena. (Kaukila 2007, 87)

Ryhmänohjaaja on onnistunut tehtävässään silloin, kun ryhmän perustehtävä on saatu päätökseen ja kaikki ryhmänjäsenet ovat tyytyväisiä ja kokevat, että ovat saaneet osallistua työhön. Ryhmänohjaaja on kasvanut projektin myötä henkisesti sekä ammatillisesti ja antanut kasvumahdollisuuden myös kaikille ryhmän jäsenille.

6 KUNTOUTUSOHJAUS

Kuntoutusohjaus on kuntoutujan ja hänen perheensä sekä lähiyhteisönsä tukemista, ohjausta ja neuvontaa sekä kuntoutujan toimintamahdollisuuksiin liittyvistä palveluista tiedottamista. Kuntoutusohjaus on toiminnallisesti osa laajempaa kuntoutumisprosessia. Kuntoutusohjauksen pääpaino on asiakkaan omassa elinympäristössä ja arjessa. Kuntoutusohjaus kohdistuu kuntoutujan lisäksi hänen sosiaaliseen verkostoonsa sekä siihen sisältyy myös yhteiskunnallista vaikuttamista. (Mäensivu 1998, 10.)

Jokaisen kuntoutujan kuntoutumisprosessilla on jonkinlainen tavoite, jonka saavuttamiseksi laaditaan kuntoutumissuunnitelma. Tavoitteisiin pyritään asiakaslähtöisin ja yksilöllisin toimin, sekä kuntoutujan mielipiteitä kuunnellen ja myös hänen elinympäristönsä kokonaisvaltaisesti huomioon ottaen. Kuntoutusohjauksen tavoitteena on saada kuntoutuja aktiiviseksi omien asioidensa hoitajaksi sekä saada varmuutta elämänhallintaan. (Mäensivu 1998, 10.)

Yksilöllinen kuntoutumissuunnitelma on tärkeä väline kuntoutumisprosessia hahmoteltaessa. Se on iso osa kuntoutujan tulevaisuudensuunnitelmaa, sen avulla hän kuntoutuu ja siihen hän on myös kunnolla sitoutunut. Kuntoutumissuunnitelmaa voidaan pitää myös sopimuksena, johon kuntoutuja sekä kuntoutukseen osallistuvat asiantuntijat ja organisaatiot ovat sitoutuneet. Kuntoutumissuunnitelma perustuu kuntoutujan sen hetkiseen toimintakykyyn sekä hänen motivaatioonsa ja kuntoutumiseen liittyviin tavoittei-

siinsa. Suunnitelmaa laadittaessa etsitään ne palvelut ja toimenpiteet, joiden avulla pystytään lisäämään kuntoutujan suoriutumis- ja toimintakykyä. Samalla sovitaan myös, mikä organisaatio maksaa mitkään palvelut ja toimenpiteet. Kuntoutuja ja kuntoutustyöntekijä miettivät ja puntaroivat eri vaihtoehtoja yhdessä. Kuntoutuja päättää kuitenkin itse, mihin toimintamalleihin ja ratkaisuihin hän sitoutuu, halutessaan hän voi antaa sen myös työntekijän tehtäväksi. Oma päätös kertoo kuitenkin kuntoutujan motivaatiosta, joka on todella tärkeää kuntoutumisen toteutuksen ja onnistumisen kannalta. Motivaatioon vaikuttavat kuntoutujalle merkitykselliset tulevaisuudennäkymät joita tavoitellaan kuntoutumisella. (Kähäri-Wiik, Niemi & Rantanen 2007, 29.)

Kuntoutujalähtöisessä työskentelyssä menetellään voimavarakeskeisyyden periaatteella. Sillä tarkoitetaan toimintatapoja ja menetelmiä, joilla etsitään ja voimistetaan kuntoutujan omia ja hänen lähiympäristönsä voimavaroja ja mahdollisuuksia. Huomio painottuu siihen mikä toimii ja on vahvaa eikä esimerkiksi selvittelemään sairauden, vamman tai vajavuuden yksityiskohtia. Lähtökohtana on kuntoutujan elämäntilanne kokonaisuutena. (Kähäri-Wiik ym. 2007, 23.)

Kuntoutusohjauksen tehtävät ovat pääasiassa yksilöllinen asiakastyö, kurssitoiminta sekä muut asiantuntijapalvelut. Yksilölliseen asiakastyöhön sisältyy asiakkaan elämäntilanteen hallinnan parantaminen ja tukeminen. Sitä toteutetaan asiakaskontakteina muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksissa, asiakkaan kotona ja työpaikoilla, päiväkodeissa sekä kouluissa. Kuntoutusohjaus on toimintana aktiivinen vuorovaikutustapahtuma, jossa ohjaajan suurimpana työvälineenä ovat hänen oma persoonallisuus, kyvykkyys sekä luovuus. Jokaisella kuntoutumisella on oma tarinansa, ja siksi kuntoutustyöntekijältä vaaditaan avoimuutta, arkipäivän luovuutta sekä taito kohdata erilaisia ihmisiä/ tilanteita ja heittäytyä heidän tarinoihinsa mukaan. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2009, 5; Mäensivu 1998, 11.)

Kuntoutustyöntekijöiden on omaksuttava yhteistyötä tavoitteleva rooli, jotta kuntoutus vastaisi kuntoutujien tarpeisiin mahdollisimman joustavasti ja tehokkaasti. Siihen sisältyvät kokonaisvaltainen visio kuntoutumisesta ja kuntoutuksesta sekä ajattelu- ja toimintatavat, jotka auttavat kuntoutujaa käyttämään hyväksi omia ja ympäristönsä voimavaroja sekä selviytymään parhaalla mahdollisella tavalla arkielämässään ja oman elämänsä hallinnassa. (Kettunen ym. 2009, 8.)

Kuntoutuksen tarvetta voidaan selittää yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tarpeilla. Kuntoutuksen lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä on luotu sekä kehittynyt vastaamaan kuntoutustarpeisiin näiden kaikkien kolmen kohderyhmän osalta. Kuntoutumisen palvelujärjestelmä perustuu eri lakeihin ja myös vakiintuneisiin ja monella eri tavalla sovittuihin ja kirjattuihin käytäntöihin. Kuntoutuksen palvelujärjestelmä muodostuu monista eri osajärjestelmistä. Palveluja järjestävät ja tarjoavat julkinen sektori, johon kuuluvat valtio, kunnat sekä kela, yksityissektori, johon sisältyy yksityiset vakuutusjärjestelmät ja yksityiset palveluntuottajat, kuten kuntoutuslaitokset. Kolmas sektori koostuu erilaisista järjestöistä ja säätiöistä, kuten Invalidiliitosta tai Kuntoutussäätiöstä. (Kettunen ym. 2009, 195.)

Kuntoutusohjaukseen hakeutuvat yleensä henkilöt, jotka tarvitsevat monia eri kuntoutus- ja tukipalveluja ja joiden kuntoutuminen on pitkäkestoista ja vaatii monen tahon yhteistyötä. Terveystieteiden alalla kuntoutusohjauksen hoitavat yleensä keskussairaalat. Sairaalat järjestävät kuntoutusohjauksen itse tai ostavat palvelut esimerkiksi järjestöiltä. (Kähäri-Wiik ym. 2007, 57.)

On tärkeää että ihminen kokee elämänsä arvokkaaksi ja merkitykselliseksi. Jos ihminen ei ole tyytyväinen elämäänsä hänen mielialansa synkkenee ja psyykinen toimintakyky heikkenee. Mitä mielekkäämpiä ja merkityksellisempiä toimia ihmisellä on, sitä virkeämpi ja toimintakykyisempi hän on. Mitä enemmän ihminen käyttää sosiaalisia, henkisiä ja fyysisiä voimavarojaan, sitä pidempään ne säilyvät. Viriketoiminta on ihmistä aktivoivaa toimintaa, se aktivoi muistia, havainnointia ja keskittymistä sekä antaa sisältöä elämään, ylläpitää henkistä vireyttä, tarjoaa kokemuksia, tunteita ja yhdessäolon iloa. Kuntoutumista tukeva virikkeellinen toiminta ylläpitää ja kehittää näitä kykyjä ja taitoja erilaisilla harjoituksilla ja toiminnoilla sekä tarjoaa positiivisia ja onnistumisen kokemuksia. Päivätoiminta sisältää paljon erilaista viriketoimintaa ja edesauttaa siksi monipuolisesti asiakkaiden kuntoutumista. (Kähäri-Wiik ym. 2007, 150.)

Päivätoimintaa voidaan käyttää myös yhtenä osana kotihoidon ja kuntoutumisen tukemisen kokonaisuutta. Sitä järjestetään päiväkeskuksissa, palvelukeskuksissa ja virkistyskeskuksissa. Alueellisia päivätoimintapaikkoja ovat myös erilaiset harrastuspiirit, kahvilat ja tapaamispaikat. Toiminnan tavoitteena on ylläpitää sekä myös lisätä fyysisistä,

psykkistä ja sosiaalista hyvää oloa, vireyttä sekä omatoimisuutta. Palvelukeskusten palvelutarjontaan kuuluu yleensä myös ateriointi, mahdollisuus saunomiseen sekä siellä voi osallistua erilaisiin järjestettyihin toimintoihin ja harrastuspiireihin. (Kettunen ym. 2009, 210.)

6.1 Toimintakerrat ja kuntoutusohjaus

Kuntoutusprosessi sisältää kolme perusasiaa, joita ovat fyysisen ja psyykkisen voimavarojen, tietojen, taitojen ja emotionaalisten valmiuksien lisääntyminen. Myös kuntoutujan mahdollisuus konkreettisten muutosten kautta havaita ja kokea, että ympäristö ei ole muuttumaton rakenne, vaan siihen on mahdollista vaikuttaa, on yksi perusasia. Kolmas perusasia pitää sisällään psyykkisen prosessin, jonka kautta yksilö ja hänen perheensä oppivat luottamaan omiin mahdollisuuksiinsa ja kykenevinä vaikuttamaan tapahtumiin (omat tavoitteet ja niiden toteuttaminen).

(Mäensivu 1998, 14.)

Toimintakerrat sisälsivät arkista yhdessäoloa, kuten ruuanlaittoa ja leipomista. Yhteinen toiminta parantaa osallistujan sosiaalisia kykyjä sekä taitoja toimia ryhmässä. Ryhmätyöskentely antaa asiakkaalle sosiaalisia voimavaroja. Yksilöllisinä tavoitteina kuntoutuksessa voi olla mm. fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen toimintakyvyn lisääntyminen. (Mäensivu 1998, 49.) Toimintamme tuki monelta osin näitä tavoitteita. Ryhmä oli tukena osallistujille, vaikka mm. askartelutyö toteutettiin itsenäisesti (ohjaajan avustuksella). Asiakas saa vertaistukea ja tällainen toiminta on tukena asiakkaan itsenäiselle ja aktiiviselle työskentelylle. Ihmiset ovat yhteisöllisiä, vaikuttavia, ajattelevia ja tuntevia olentoja, joten heidän psykososiaalisella toimintaympäristöllään ja vuorovaikutuksellaan toisten ihmisten kanssa on hyvin tärkeä merkitys heidän toimintakyvylleen. Vuorovaikutuksen toimiminen vaatii, että ihmiset pystyvät vastaanottamaan, lähettämään ja tulkitsemaan erilaisia viestejä. (Kettunen ym. 2009, 13.) Toimintakertojemme tarkoituksena oli että tutustuttaisiin toisiimme ja olisimme mahdollisimman paljon vuorovaikutuksessa toistemme kanssa erilaisten toimintojen kautta. Tarkoituksena oli myös herättää keskustelua ja vaihtaa mielipiteitä erilaisista asioista.

Fyysisen toimintakyvyn ylläpitäminen tai lisääntyminen ja terveyden edistäminen ovat tärkeitä tavoitteita kuntoutusohjauksessa. (Mäensivu 1998, 49). Niiden puolesta puhuivat liikuntatuokiomme sekä terveellisen ruoan valmistaminen. Molemmat sisälsivät erilaisia toimintoja ja liikkeitä, jotka ylläpitävät ja mahdollisesti myös lisäävät osallistujien toimintakykyä. ``Haluttu tulos ei kuitenkaan välttämättä aina ole esimerkiksi toimintakyvyn paraneminen, vaan usein on kyse omatoimisen selviytymiskyvyn säilyttämisestä mahdollisimman pitkään, kuten iäkkäimmillä kuntoutujilla.`` (Mäensivu 1998, 49). (Mäensivu 1998, 49.)

Emotionaalisia ja psyykkisiä voimavaroja pyrimme lisäämään mielekkäällä toiminnalla. Aarrekartan teolla pyrimme herättämään osallistujissa positiivisia tunteita ja ajatuksia sekä avaamaan heidän maailmankatsomustaan. Lopputulos oli konkreettinen seinäjuliste, johon on koottu yhteen asiakasta voimaannuttavia asioita. Tekemisen kautta asiakas pohtii omia henkilökohtaisia haaveitaan ja positiivisia asioita, mikä antaa hänelle voimavaroja. Ihmisen voimavarat ovat keinoja, joiden avulla hän selviytyy elämäänsä liittyvistä asioista ja ne muodostavat perustan hänen toimintakyvylleen. (Opetushallituksen www-sivut 2012) Kuntoutusohjauksen kaikkien tavoitteiden tarkoitus on yhdessä luoda parempaa arkea asiakkaalle (Mäensivu 1998, 49).

Fyysiset voimavarat ovat erilaisten palvelujen läheisyys ja saatavuus asuinympäristössä sekä kodinvarustus ja tilat. Myös kuntoutujan tai hänen perheensä varallisuus kuuluu fyysisiin voimavaroihin. Sosiaalisia voimavaroja voivat olla konkreettisen avun saamista, emotionaalista tukea, ja tiedon saantia toisilta. Psyykkisiin voimavaroihin luetaan kognitiiviset taidot, motivaatio, itsetuntemus, tunnesäätelyn taidot, hengellinen vakaus sekä maailmankatsomus. (Kettunen ym. 2009, 66-67.) Toimintakertamme sisälsivät luennon, jossa puhuimme hyvinvointiin liittyvistä asioista sekä esittelimme muutamia keittiö- ja ruokailuapuvälineitä ja kerroimme mistä näistä apuvälineistä saa tarvittaessa lisää tietoa. Halusimme kertoa näistä apuvälineistä, sillä joillekin ihmisille ne antavat suuren helpotuksen ja avun arjen keskellä kotioloissa ja näin edesauttavat ihmisen hyvinvointia.

Ensimmäisellä kerralla pidimme luennon hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä asioista, lisäksi esittelimme muutamia keittiö- ja ruokailuapuvälineitä. Ohjasimme myös aivojumppaa, joka aktivoi erilaisia kognitiivisia taitoja sekä pitää mielen virkeänä sekä yllä-

pitää tehokasta aivotoimintaa. Rentoutuksen halusimme ohjata, koska se lisää itsetuntemusta ja se tasapainottaa kehon toimintaa ja mieltä sekä parantaa keskittymiskykyä ja stressinhallintaa.

6.2 Oma toimintamme Porin Validia-palvelujen päivätoiminnassa kuntoutusohjauksen näkökulmasta

Tuotimme opinnäytetyössämme Validia-palvelujen päivätoimintaan ohjattua ohjelmaa hyvinvointiteemaan liittyen. Olimme jakaneet ohjaukset viiteen kertaan ja jokaisella kerralla oli ohjelmaa joka liittyi hyvinvointiin. Tarkoituksenamme oli tutustua asiakkaisiin ja ohjaajiin sekä antaa heille mahdollisuus tutustua meihin mukavan ja rennon ilmapiiirin ja yhteisen tekemisen kautta.

Ensimmäisellä kerralla pidimme luennon hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä asioista, lisäksi esittelimme muutamia keittiö- ja ruokailuapuvälineitä. Tämän aiheen valitsimme siksi koska, hyvinvointi on meidän teemamme, niin on hyvä kertoa hyvinvointiin liittyvistä asioista ja samalla herättää keskustelua aiheesta. Hyvinvointiin liittyy paljon tärkeitä asioita ja näin pystyimme ottamaan niitä monipuolisesti puheeksi ja käymään niitä tarkemmin läpi. Luento oli alustusta seuraaville kerroille, joten myös ideana oli että ensin hieman teoriaa ja sitten käytännön toteutusta.

Toisella tapaamiskerralla aiheenamme oli ruuanlaitto ja leipominen, jolloin teimme kasvispiirakkaa. Valitsimme aiheen koska on hienoa, kun pääsee porukalla tekemään jotain hyvää ja myös maistamaan sitä. Kokkaaminen tuo virkeyttä mielelle ja ylläpitää toimintakykyä. Kokkaamisessa on monta eri vaihetta, jotka tuovat hyviä harjoituksia ja liikkeitä käsille ja vartalon liikkumiselle. Reseptiksi valitsimme kasvispiirakan, koska se on hyvää, terveellistä ja helpohkoa valmistaa ja tarjota vaikka kahvin kanssa. Ideana oli, että valitsimme sellaisen reseptin, mitä asiakkaat voisivat itse myöhemmin hyödyntää.

Kolmannella kerralla ohjasimme askartelua. Askartelu on mukavaa, rentoa ja mieltä piristävää toimintaa, jossa pääsee hyödyntämään monenlaisia taitoja. Tarkoituksena oli, että jokainen tekisi itselleen aarrekartan ja saisi sen sitten kotiinsa. Aarrekartan ideana on, että lehdistä saa leikata erilaisia kuvia esim. sellaisia, jotka muistuttavat haaveista tai

joistakin mukavista tai hyvistä asioista elämässä, ja ne sitten liimataan kartongille asiakkaan haluamalla tavalla. Aarrekarttaan voi myös piirtää, jos haluaa. Ajattelimme, että aarrekartan tekeminen olisi antoisaa, kun pääsee etsimään kuvia asioista, joista haaveilee ja jotka tuovat hyvää mieltä. Askarteleminen ylläpitää käsien ja sormien toimintakykyä ja se myös on mukavaa toimintaa, jossa voi vaihtaa muiden kanssa kokemuksia ja mielipiteitä.

Neljännellä kerralla tarkoituksenamme oli ulkoilla ja pelata peliä (keilata). Ulkoileminen on tärkeää, koska siitä saa raitista ilmaa ja happea. Lisäksi ulkoileminen virkistää ja tuo hyvän mielen. On välillä mukavaa lähteä porukalla ulos ja vaikka pelata jotain peliä. Tarkoituksenamme oli mennä pihalle tai lähellä sijaitsevaan puistoon ja pelata siellä ulkopeliä (keilata). Liikunta on myös tärkeää jokaiselle, se ylläpitää terveyttä ja hyvinvointia sekä fyysistä kuntoa. Toteutuspäivänä oli kuitenkin huono ilma ulkona, jonka takia päätimme yhdessä, että toteutamme varasuunnitelman ja keilaamme sisätiloissa jumppasalissa.

Viidennellä eli viimeisellä kerralla ohjasimme aivojumppaa ja rentoutusta sekä keräsimme kirjallisesti palautetta ohjauskerroistamme. Aivojumppamme oli erilaisia miettimis- ja pohtimisharjoituksia. Aivojumppa on tärkeää, koska se pitää mielen virkeänä ja aktivoi ja ylläpitää aivotoimintaa. Rentoutuminen on tärkeää, koska se mm. rauhoittaa ja tasapainottaa kehon toimintaa ja mieltä, antaa voimia, parantaa keskittymiskykyä sekä stressinhallintaa. Rentoutuminen on mukavaa olemista, itsensä kuuntelua ja kiireen katkaisemista. Rentoutumisesta tulee hyvän olon tunne ja mielestämme se oli hyvä päätös ohjaamiskerroillemme. Asiakkaat saivat hetken rauhoittua ja keskittyä kuuntelemaan ja kehon tuntemuksiin. Laitoimme taustalle cd:ltä rentoutumisharjoituksen ja halukkaat asiakkaat saivat hartiaseudulle ja käsiin hierontaa nystyräpaloilla. Nystyräpalot valitsimme siksi, että ne lisäävät kehon tuntemusta ja hahmottamista sekä rentouttaa lihaksia. Palautetta keräsimme kirjallisesti viimeisellä kerralla, sillä meille on tärkeää tietää, mitä mieltä päivätoiminnan asiakkaat ja ohjaajat ovat olleet ohjaamisestamme ja järjestämästämme toiminnasta. Sekä myös siitä mitä olisimme voineet tehdä toisin ja missä olisi ollut kehitettävää. Halusimme myöskin tietää, olemmeko pystyneet rikastuttamaan heidän päivätoimintaansa, ja ovatko he saaneet toiminnastamme uusia ideoita.

6.3 Toimintakertojen analysointi

Halusimme käydä tutustumassa Validia-palvelujen päivätoimintaan ja asiakkaisiin yhteisen toiminnan ja tekemisen kautta. Suunnittelemalla ja toteuttamalla yhteistä ohjelmaa tutustumiskerroille saimme parhaan mahdollisen hyödyn itsellemme eli tutustuimme hyvin asiakkaisiin ja päivätoimintaan sekä päivätoiminnan ohjaamiseen ja ohjaajan roolissa toimimiseen. Tärkeää on myös että asiakkaat ja ohjaajat pääsivät tutustumaan meihin rauhalliseen ja omaan tahtiinsa eikä heti menty ns. asiaan eli haastatteluihin. On tärkeää tutustua kunnolla kohderyhmään, aiheeseen sekä erilaisiin asioihin ennen kuin alkaa kirjoittaa teoriaa tai haastattelemaan asiakkaita opinnäytetyötä varten.

Ohjauksetamme sujuivat todella hyvin ja auttoivat meitä hyvin tutustumaan päivätoiminnan asiakkaisiin ja ohjaajiin sekä he pääsivät tutustumaan myös meihin. Asiakkaat ottivat meidät hyvin vastaan ja olivat hyvin mukana järjestämässämme toiminnoissa. Hyvinvointi teema oli mielestämme todella toimiva ja saimme sen ympärille koottua todella hyvää ja aiheeseen liittyvää asiaa ja toimintaa. Hyvinvointi on tärkeä asia ja hyvin laaja käsite, johon liittyy paljon erilaisia seikkoja sekä mahdollisuuksia, johon jokainen ihminen voi jotenkin elämässään vaikuttaa. Se on asia joka vaikuttaa elämässämme jotenkin jatkuvasti ja johon kannattaa panostaa. Aiheemme olivat myös sellaisia jotka jotenkin vaikuttavat ja auttavat ylläpitämään toimintakykyä ja mielenvirkeyttä. Keräsimme palautetta toimintakerroistamme laatimallamme palautelomakeella. Saamamme palaute oli pääasiassa positiivista ja saimme niistä ajatuksia kehittämistarpeitamme ohjaajina.

Järjestämistämme toimintakerroista jäi meille todella hyvä mieli. Meidän oli helpompi pyytää asiakkaita haastateltaviksi sekä uskoimme, että myös heidän oli helpompi suostua haastatteluun kun tunsivat meitä edes vähän etukäteen. Haastattelu kun voi olla joillekin ihmisille aika jännittävä ja epämiellyttävä tilanne, mutta toivomme että kun haastattelijat ovat ennestään tuttuja niin, se helpotti tilannetta edes vähän.

7 VAMMAISUUS

7.1 Vammaisuuden määrittely

Vammaisuuden määrittelemisen ei ole helppoa. Ihmisellä, jolla on vamma, on poikkeuksetta haittoja, vaikeuksia tai ongelmia jokapäiväisissä tilanteissa. Vammaisuus on monimuotoista ja voi siksi tuoda ongelmia esiin ongelmia millä tahansa elämän osa-alueella. Vammaisuus voidaan myös nähdä ihmisen ja ympäristön välisenä suhteena. Jos tilat on suunniteltu tarkasti esteettömäksi, vammaisuudesta ei ole niin paljon haittaa. (Lieksan kaupungin www-sivut 2007)

Vamman aste vaihtelee eri henkilöiden mukaan lähes huomaamattomista vammoista kokonaisvaltaisempiin toimintakyvyn häiriöihin. Osa vammaisista tarvitsee päivittäistä avustajaa. Vammaisuus voi ilmetä esimerkiksi aivojen toiminnassa, hengityksessä, liikkumisessa, näkemisessä, kuulemisessa, jaksamisessa, muistamisessa, keskittymisessä, kommunikoinnissa tai missä tahansa elimessä tai ihmisen toimintaan liittyvässä asiassa. (Lieksan kaupungin www-sivut 2007)

7.2 Elämä vammautuneena

Saatetaan ajatella, että vammaisen henkilön elämänlaatu ei voi olla yhtä hyvä kuin vammattoman, mutta tämä ei pidä paikkaansa. Rajoitetut mahdollisuudet eivät itsessään ole ongelmana, vaan pitäisi painottaa niiden sisältöön ja laatuun. Monet muut ominaisuudet fyysisten vammojen lisäksi voivat luoda rajoituksia ihmisen elämään, mutta niitä ei pidetä tässä suhteessa niin painavana, mitä ne ovat. Pidetään luonnollisena, etteivät kaikki voi saada kaikkea. Esimerkkinä sukupuoli voi olla esteenä joihinkin ammatteihin. Onko esimerkiksi naisilla samat mahdollisuudet tulla palomiehiksi, koska tilastollisesti miehiltä löytyy enemmän palomiehen ammattiin tarvittavia fyysisiä ominaisuuksia. Tätä ei kuitenkaan pidetä yhtä rajoittavana tekijänä elämään, kuin vammaisuutta. (Vehmas 2005, 172.)

Ympäristöllä ja sosiaalisilla suhteilla on enemmän vaikutusta ihmisen hyvinvointiin, kuin vammaisuudella. Vammautunut ihminen, jolla on hyvä läheisverkosto ja mukava esteetön elinympäristö saattaa elää rikkaampaa elämää, kuin esimerkiksi täysin vammauton ihminen, jolta puuttuvat sosiaaliset suhteet. Sosiaalisten suhteiden ja turvallisen elinympäristön puutteessa ihminen saattaa helposti hairahtaa huonoille teille. Kuitenkin ns. ”normaaliutta” arvostetaan enemmän. (Vehmas 2005, 175.)

Jos vielä tarkastellaan monia ihmisten elämää haittaavia tekijöitä, elimellisiä vammoja pidetään poikkeuksellisen merkittävänä haittana, joka asettaa yksilön epäedulliseen asemaan elämänlaatuun nähden. Halvaantuneita jalkoja ja liikuntakyvyn rajoitteita pidetään suurena ongelmana ja haittana yksilön elämälle, koska se rajoittaa monia toimintoja ja työmahdollisuuksia, mutta se myös samalla avaa yksilölle uusia mahdollisuuksia, jotka saattavat korvata menetettyjä toimintoja. (Vehmas 2005, 180.)

Vammaiset henkilöt nähdään yhteiskunnassa useimmiten taakkana, sillä he aiheuttavat elämänsä aikana suurempia kustannuksia, kuin tulevat oletettavasti koskaan antamaan takaisin. Vaikka yhteiskunta pitääkin vammaisia ”rasitteena”, todistaa tuore opinnäyte-työ, että vammaiset kuitenkin itse kokevat voivansa olla hyödyllisiä ja voivansa osallistua samalla tavalla yhteiskunnalliseen toimintaan, kuin vammattomatkin ihmiset. He kokivat itsensä samanarvoiseksi vammattomien ihmisten kanssa, ja että pystyvät samoissa määrin toteuttamaan myös itsemääräämisoikeuttaan (Vehmas 2005, 191; Alasääri, Järvinen, Levonen 2011, 25. Opinnäytetyö: Vammaisen yhteiskunnassa)

Vammaisuutta koskevassa filosofisessa kirjallisuudessa saattaa törmätä siihen, ettei vammaisten omaa kokemusta elimellisen vaurion vaikutuksesta heidän elämäänsä oteta tarpeeksi vakavasti. Monet vammaiset henkilöt ovat vallan tyytyväisiä elämäänsä, mutta heidän kokemustaan vähätellään selittelemällä sekä tulkitsemalla, että heidän kokemuksensa on vain yritys torjua todellisuutta. Tämä ei ole oikein, sillä näin tehtäessä vammaisen ihmisen kokemus itsestään heitetään roskakoriin ja hänet määritellään jonkun muun ihmisen näkemyksen mukaan. Vammattomat ihmiset heijastavat turhan usein oman kokemuksensa vammaisuudesta vammaisiin ihmisiin. Onkin tärkeä pohtia, pitääkö itse vammaisia ihmisiä oman kokemuksensa kohteena, vai antaako heidän olla itse omien kokemustensa määrittäjiä. (Vehmas 2005, 210.)

Jos halutaan saada vammaisten ihmisten elämästä mahdollisimman monipuolinen ja rehellinen kuva, on järkevintä painottaa heidän omia kokemuksiaan ja kertomuksiaan siitä, miten he näkevät itsensä suhteessa heidän ominaispiirteisiinsä, muihin vammaisiin, lähipiiriin sekä kaikkiin muihin ihmisiin. Kukaan muu ei voi tietää jonkun puolesta, mitä tämä ajattelee, vaan on kysyttävä suoraan henkilöltä, miten hän kokee itsensä ja elämänsä. Vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuden tunnustaminen on yksi keskeinen asia heidän tasa-arvoisen ja moraalisen asemansa saavuttamiseksi. Tämä pitäisi nykymaailmassa olla jo itsestään selvyyttä. Kenestä vain tuntuisi todella kurjalta, jos ei saisi olla oman elämänsä herra niin paljon kuin mahdollista. Ja kurjalta tuntuu myöskin se, jos henkilöä ei oteta tosissaan ja hänen mielipiteillään ei tunnu olevan suurta painoarvoa vain siksi, että hän on jollain tapaa erilainen. (Vehmas 2005, 210.)

Vammaisuutta ei tarvitse tarkastella negatiivisena yksilöllisenä ominaisuutena. Se voidaan nähdä myös yhdeksi ihmisen inhimillisen moninaisuuden ilmentymiseksi. Todellisuudessa ihmisten motoriset, kognitiiviset ja sensoriset kyvyt vaihtelevat normaaliikäisten keskuudessaakin aika paljon. Siksi ”normaaliuden” ja ”hyvän elämän” käsitteet ovatkin aika epätarkkoja, eikä niissä ole välttämättä järkevää pitäytyä. Koska ihmisten kyvyt ovat kaikilla erilaisia, on epäoikeutettua määritellä jonkun elämää niiden perusteella. ”Hyvinvointi ja vammautuminen eivät saa muotoaan sosiaalisessa tyhjiössä vaan yksilön ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa.” (Vehmas 2005, 211). (Vehmas 2005, 211.)

8 HENKILÖKOHTAISUUS – OHJAUKSEN HAASTEELLISUUS

Ohjauskertojen pitäminen on haasteellista, koska asiakkaiden kirjo on hyvin laaja ja työ tehdään niin lähellä asiakasta. Ohjaajat työskentelevät sekä henkisesti, että fyysisesti lähellä asiakasta. Meidän tulee ottaa toiminnassamme huomioon, että kaikki eivät välttämättä pidä kovin läheisestä kontaktista. Jotkut voivat arastella uusia ihmisiä, eikä tule olettaa, että he saman tien heittäytyisivät mukaan toimintaan. Aiomme siksi lähestyä

asiakkaita rauhallisesti, emmekä pakota heitä mihinkään. Haluamme tuottaa asiakkaille ainoastaan positiivisia kokemuksia yhdessä tekemisestä sekä hyvinvoinnista.

Asiakaslähtöisyys on eettisen toiminnan perusta ihmisen kohtaamisessa. Kunnioittava kohtaaminen vaatii ohjaajalta hienotunteisuutta ja kykyä kuunnella asiakasta. Teemme parhaamme tukeaksemme, ohjataksemme ja auttaaksemme asiakkaita heidän ehdoillaan.

Asiakkaiden aiemmat kokemukset vaikuttavat hyvin paljon toteutuksemme onnistumiseen. Heillä saattaa olla odotuksia, mutta myös pelkoja asian suhteen. Emme tiedä asiakkaiden taustoja, mutta varaudumme siihen, jos hyvinvointi on aiheena jollekin rankka. Jokaisella on oma makunsa, mistä he pitävät ja mistä eivät, mutta toivomme, että järjestämämme ohjelma on sen verran monipuolista, että jokaiselle löytyisi jotain mukavaa. Jotain, mitä on mukava muistella jälkeinpäin. Haluamme toiminnallamme piristää asiakkaita.

Ohjaukseen vaikuttaa ennakkoluulojen lisäksi myös asiakkaan oma halu ja tahto tehdä asioita. Toivomme, että osallistujat lähtevät innokkaasti mukaan, mutta täytyy ottaa myös huomioon, että kaikki eivät ole yhtä innokkaita tekemään kanssamme hyvinvointiin liittyviä asioita tai osallistumaan keskusteluun. Yritämme tästä huolimatta antaa kaikille huomiota tasapuolisesti, vaikka joukossa on aina joku, joka hakee enemmän näkyvyyttä. Hiljaisemmallakin osallistujalla on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi.

9 TUTKIMUKSELLINEN OPINNÄYTETYÖ JA LAADULLINEN TUTKIMUS

9.1 Tutkimuksellinen opinnäytetyö

Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä tehdään joko tutkimus tai selvitys. Lähtökohta tutkimukselle on usein käytännön ongelma, mutta erityyppinen kuin toiminnallisessa työssä, ja sitä lähestytään toisella tavalla ja toisenlaisin menetelmin. Aineistonkeruussa käytetään usein kyselyä, haastatteluja tai kirjallisia/kuvallisia lähteitä. Aineiston analyysissä käytetään jotakin tutkimuksellista analyysimenetelmää. Tutkimustyyppisiä aihealueita ovat esimerkiksi eri kohteiden asiakastyytyväisyyskyselyt, toimintatutkimus ja palvelu- ja markkinointitutkimukset. (Satakunnan Ammattikorkeakoulun www-sivut 2009)

Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä tutkimusote voi olla joko määrällinen tai laadullinen. Valintaan vaikuttaa, millainen tutkimusongelma on ja miten sitä kannattaisi paremmin lähestyä. On otettava huomioon tavoitteet ja se, minkälaista tietoa tarvitaan. Raja määrällisen ja laadullisen tutkimusotteen välillä on kyllä melko rakoileva ja niiden väliin on melko vaikea vetää suoraa viivaa. Oma opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, sillä haluamme lähteä sitä kautta etsimään vastauksia tutkimusongelmaamme. (Rovaniemen Ammattikorkeakoulun Opinnäytetyöopas 2011,3.)

9.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimusaineiston laadullinen käsittely tarkoittaa sitä, että eritellään asia perustuen loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Sen tarkoituksena on tuoda hajanainen ja irrallinen tieto sisällöstä yhtenäiseksi, järkeväksi ja mielekkääksi kokonaisuudeksi. (Rovaniemen Ammattikorkeakoulun Opinnäytetyöopas 2011, 3.)

Teemahaastattelulla kerätty aineisto on mahdollista käsitellä sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti, mutta näissä on silti paljon samaa. Yksi tapa lähteä käsittelemään aineistoa kvalitatiivisesti on alkaa laskemaan sitä. Kuulostaa ehkä hieman hassulta, sillä laskenta liitetään useimmiten kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen. Kvalitatiivisessa las-

kemisessä ainoastaan konkreettiset numerot puuttuvat, mutta vastauksia voidaan silti summata yhteen. Lopputulos voidaan ilmoittaa esimerkiksi kertomalla, että ”viisi kuu-desta kertoi käyvänsä kuntosalilla vain harvoin”. Toinen tapa lähteä käsittelemään kerättyä aineistoa laadullisesti, on asteikointi, vaikka se kuulostaa myös kvantitatiiviselta tavalta. Myös kvalitatiivisessa analyysissä on osia, joita voidaan kuvata vähintäänkin järjestysasteikolla. Tutkimustuloksissa voi vaikka näkyä erilaisia luokkia, joilla on enemmän ja vähemmän jotain tiettyä ominaisuutta tai sitten luokat voi laittaa yksinkertaisesti paremmuus-huonomuus järjestykseen. (Hirsjärvi 2008, 172)

Myös teemoittelemalla voi hyvinkin analysoida kvalitatiiviseen tapaan. Kerättyä aineistoa tarkastellaan sillä silmällä, jos haastatteluista sattuisi nousemaan yhteisiä piirteitä. Ne voivat pohjautua teemahaastattelun teemoihin ja on aika yleistä, että ainakin lähtökohtateemat ponnahtavat esille. Niiden lisäksi saattaa tulla esiin lähtökohtateemoja mielenkiintoisempia teemoja. Vain harvoissa tapauksissa haastateltavat saattavat ilmaista asian samoja sanoja käyttäen, mutta samaa asiaa tarkoittavat merkitään kuitenkin samaan luokkaan. Kaikkien edellä mainittujen tapojen lisäksi aineistoa voidaan analysoida vielä monin eri keinoin (diskurssianalyysi jne.), joten nämä eivät suinkaan ole ainoat. Itse asiassa laadullisen tutkimuksen analyysitavat ovat vain lisääntyneet ajan myötä. (Hirsjärvi, 2008, 173; Aaltola, 2010, 14)

9.3 Laadullisen tutkimuksen raportointi

Tutkimusraportissa kerrotaan työn lähtökohdat, kysymys johon haettiin vastausta, miten vastaukseen pyrittiin, mitä menetelmää käytettiin ja mitä tehtiin, mitä saatiin vastaukseksi sekä mitä vastauksesta voi päätellä. Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä on tutkiva ja kehittävä ote. Tämä tarkoittaa sitä että, raportointi on kohtuullisen syvällistä, pohtivaa ja perustelevaa sekä siinä kerrotaan mihin tietoihin työ perustuu. Argumentoinnin tulisi perustua lähteisiin ja omaan kokemukseen ja siinä pitäisi tulla perustelluksi tehdyt ratkaisut ja valinnat sekä arvioida omaa toimintaa. (Satakunnan Ammattikorkeakoulun www-sivut 2012)

Kvalitatiivista aineistoa raportoidessa tutkijan on omaksuttava itseensä monta eri roolia. Rooleja ovat mm. taiteilija, tulkki ja muuntaja. Nämä ovat vertauksellisia nimiä siihen,

mitä rooleja tutkija kokee kirjoittaessaan raporttia. Taitelija viittaa siihen, että tutkijan on oltava (hieman) mielikuvituksellinen ja luova sekä herkkä, jotta hän saa raportoitua kerätyn aineiston tulokset. Tutkijan on oltava myös tulkkina, jotta hän pystyy ymmärtämään haastateltavien maailmaa ja kääntämään näiden kokemukset mielekkääksi tarinaksi raportissaan. Kvalitatiivisessa tutkimusraportissa tulkin rooliin astuvan omat kokemukset vaikuttavat suuresti siihen, miten hän ymmärtää vastapuolen elämää. Muuntajan rooli on laadullista tutkimusta tehdessä se kaikista tärkein. Siinä roolissa tutkija raportoi muille ihmisille niin taitavasti, että lukija saa haastatteluraporttia lukiesaan aivan uuden näkökulman ihmisenä olemiseen. Siihen kvalitatiivisen raportoinnin tulisi ensisijaisesti pyrkiä. (Hirsjärvi 2008, 192)

Kvalitatiivisessa tutkimusselosteessa tulisi olla neljä eri osiota, vaikka otsikoiden muoto vaihtelee eri tutkimuksissa. Nämä osiot voidaan luokitella johdantoon, tutkimuksen toteutukseen, tutkittavan ilmiön kuvaukseen sekä johtopäätöksiin. Johdanto johdattelee lukijan tutkimusongelmaan ja perustelee, miksi se on niin tärkeä. Johdannossa tutkittava ilmiö on myös sijoitettu suhteessa ympäröivään maailmaan ja muihin tutkimuksiin. Johdanto on siinä mielessä erittäin tärkeä osa tutkimusraporttia, sillä sen tarkoitus on saada lukija vakuuttuneeksi siitä, että tutkija on uskottava ja asiantunteva. Tutkimuksen toteutus – osiossa lukijalle annetaan selvyys siitä, mitä on tutkittu ja miten, missä, missä ja milloin. Tässä osiossa myös haastattelujen pohdinta on ihan tarpeen. Tutkittavan ilmiön kuvaus on laadullisen tutkimuksen pääosio ja se voidaan esittää monin eri tavoin tutkimuksesta ja tutkijoista riippuen. Johtopäätöksien on tarkoitus tiivistää, mitä haastatteluista on saatu irti ja millaisia tutkimustuloksia on saavutettu. Tulokset täytyy tietysti suhteuttaa teoriaan ja mahdollisesti myös aikaisempiin tutkimuksiin, mikäli sellaisia on aiheesta aikaisemmin tehty. (Hirsjärvi 2008, 192)

10 TEEMAHAASTATTELU

Teemahaastattelu, joka on viralliselta nimeltään puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, pohjautuu vuonna 1990 uutena painoksena ilmestyneeseen kirjaan, nimeltä *The Focused Interview*. Kirjan kirjoittajat kuvaavat ”kohdennetun haastattelun” eroavan muista tutkimushaastattelulajeista monella tapaa. Sen ominaispiirteitä ovat esimerkiksi seuraavat asiat. Haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen, jota lähdetään tutkimaan. Tutkija on ottanut aiheesta alustavasti selkoa, jotta hän tietää ilmiön tärkeät osat, prosessin ja kaikki olennaisesti siihen liittyvät asiat. Tämän kaiken tiedon avulla tutkija on saanut kokoon jonkun tietyn oletuksen tilanteeseen liittyvien piirteiden seurauksista haastateltaville henkilöille. Seuraavaksi hän kehittää tämän tilanneanalyysin perusteella haastattelurunon, joka suunnataan tutkittavien henkilöiden kokemuksiin aiheesta, joka on aikaisemmassa vaiheessa jo analysoitu. (Hirsjärvi 2008, 47)

Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelu on menetelmänä puolistrukturoitu siksi, että teemat eli haastattelun aihealueet ovat kuitenkin kaikille haastateltaville samat. Muissa tällaisissa haastatteluissa esimerkiksi kysymykset tai niiden muoto voivat olla jokaiselle haastateltavalle samantyyppiset. Teemahaastattelu ei voi olla strukturoitu haastattelu siksi, että siitä puuttuu tällaiselle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka järjestys ja sanamuoto. Teemahaastattelua ei kuitenkaan voi luonnehtia strukturoimattomaksikaan haastatteluksi, sillä se ei ole täysin vapaa kaikesta, kuten esimerkiksi syvähaastattelu.

(Hirsjärvi 2008, 48)

10.1 Teemahaastattelu menetelmänä

Teemahaastattelu kohdennetaan aina johonkin tiettyyn teemaan tai teemoihin. Myös muualla maailmassa tehdään teemahaastattelun tyyppisiä haastatteluja, mutta niistä käytetään erilaista nimitystä. Vaikka teemahaastattelu menetelmänä pohjautuukin edellisessä kappaleessa mainittuun kirjaan, se eroaa muista haastattelutavoista siten, että se lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, tuntemuksia, uskomuksia ja ajatuksia voidaan tutkia tällä menetelmällä, eikä se edellytä kokeellisesti aikaansaattua yhtenevää kokemusta aiheesta. Teemahaastattelussa on myös se etu, ettei se itsessään sido haastattelua joko kvalitatiiviseksi tai kvantitatiiviseksi, eikä se näin ollen ota kantaa haastattelukertojen summaan tai haastattelun ”syvyyteen”. Teemahaastattelussa kaikkein tärkein

tä onkin se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen ja ennalta valittujen keskeisten teemojen varassa. Käytännössä se siis irrottaa haastattelun tutkijan näkökulmasta ja antaa tutkittavan kertoa aiheesta omin sanoin ja siitä, mitä se hänelle merkitsee. (Hirsjärvi 2008, 48)

Kun puhutaan teemahaastattelusta, niin kyseessä on eräänlainen ”keskustelu”, joka tosin tapahtuu tutkijan aloitteesta ja toteutuu usein myös hänen ehdoillaan. Tutkijan pyrkimys on kuitenkin keskustelussa saamaan selville haastateltavaa kiinnostavat asiat tutkimuksen teemojen sisällä. Haastattelijan on helppo suostua haastatteluun sen vuoksi, että teemahaastattelussa hänen mielipiteitään kuullaan enemmän kuin mielellään ja hän pääsee kertomaan tunteistaan ja ajatuksistaan niin paljon, kuin hän itse haluaa itsestään antaa. Valmiita vastauksia ei ole, joten väärin vastaamista haastateltavan ei tarvitse pelätä. (Aaltola & Valli 2010, 26-27)

10.2 Teemat ja teemahaastattelurunko

Haastattelurunkoa (Liite 2) laatiessa ei laadita yksityiskohtaista tarkkaa kysymysluetteloa, vaan päätetään teemat ja tehdään niistä teema-alueuettelo. Ne ovat silloin niitä osa-alueita, joihin haastattelukysymykset varsinaisesti osoittavat. Ne toimivat mukavasti haastattelutilanteessa haastattelijan muistilistana ja pitävät keskustelun oikealla sektorilla. Haastattelutilanteessa teema-alueita tarkennetaan kysymyksillä ja teemahaastattelun luonteeseen kuuluu, että myös tutkittava voi halutessaan tarkentaa kysymyksillä teema-alueita, eikä se ole yksinomaan haastattelijan oikeus. Tutkittavan vastaukset riippuvat täysin hänen ajatuksistaan ja hänen elämäntilanteestaan, joten valittujen teema-alueiden tulisi olla sen verran väljiä, että ihan kaikenlaiset vastaukset pääsisivät puhkeamaan kukkaan ja todellisuus teema-alueesta paljastuisi mahdollisimman tarkkaan. (Hirsjärvi 2008, 66-67)

Teemojen valintaan kannattaa paneutua huolellisesti, sillä muuten vastaukset saattavat jäädä vaillinaisiksi siten, että analysointivaiheessa on vaikea saada selville mitään käypää tutkimusongelman kannalta. Jos teemat perustuvat vain hetkellisesti mieleen juolattaneisiin asioihin, tulee teemahaastattelurungosta väkisinkin vaillinainen ja tutkijan vahvimpiin ennakkokäsityksiin pohjautuva. Näin saattaa käydä etenkin silloin, jos tutki-

ja ei ole perehtynyt tutkittavaan aiheeseen huolella. Teemoja pohtiessa kannattaakin ottaa selvää, mitä aiheesta on tutkittu aiemmin ja etsiä sopivia teemoja kirjallisuudesta. Teemat voi tietysti myös johtaa teoriasta, jossa teoreettinen käsite johdetaan mitattavaan muotoon eli haastatteluteemoiksi. Kaikista olennaisin asia on kuitenkin muistaa tutkimusongelma, vaikka käyttäisi mitä tapaa teemojen valinnan suhteen! (Aaltola & Valli 2010, 35)

10.3 Sopivan haastattelupaikan valinta

Haastattelupaikka temahaastattelua varten on myös pohtimisen arvoinen asia, mikäli haluaa, että haastattelut sujuvat mahdollisimman hyvin. Koska temahaastattelu on vuorovaikutusta haastattelijan ja haastateltavan välillä, kannattaa valita mieluummin joku mahdollisimman neutraali ja turvallisen tuntuinen paikka haastateltavaa ajatellen, jotta tällä ei ole mitään ylimääräisiä ärsykejä taustalla ja hän pystyy keskittymään haastatteluun täysin. Haastattelun voi tehdä esimerkiksi haastateltavan kotona, työpaikalla tai jossain julkisessa tilassa. Paikaksi voi myös valita esimerkiksi jonkun kahvilan, mutta silloin on syytä muistaa, että keskittyminen ei välttämättä ole samaa luokkaa, kuin vähemmän virikkeettömissä paikoissa. Tutkija ei varmasti halua, että haastattelijan mielenkiinto hyppii esimerkiksi kadulla ohikulkevissa ihmisissä. Kokonaan muista virikkeistä tilaa ei kannata kuitenkaan riisua, jotta haastattelutilanteesta ei tule liian virallista sillä tavoin, että haastateltava tuntisi itsensä epävarmaksi. (Aaltola & Valli 2010, 29)

Jos haastattelu pidetään haastateltavan kotona, siitä on haastateltavalle tutun ja turvallisen ympäristön lisäksi myös haastattelijalle hyötyä. Hän pystyy haastateltavan kotona tekemään myös muunlaista havainnointia, kuten minkälaisessa ympäristössä haastateltava asuu ja millaisia ihmisiä perheeseen kuuluu. Toisaalta haastateltavan kotona voi olla myös paljon häiriötekijöitä haastattelun kannalta, kuten muut perheenjäsenet, puhelin ja radio tai televisio. Haastattelija voi toki ehdottaa, että haastattelu tapahtuu kotona vain kahden kesken, mutta loppujen lopuksi haastattelijalla on tässä asiassa todella vähän valtaa päättää haastateltavan kotiolosuhteista. Jos haastateltava ei saa esimerkiksi pieniä lapsiaan haastattelun ajaksi muualle hoitoon, niin se ei saa olla este haastattelulle, eikä haastattelijalla ole oikeutta puuttua siihen. Haastattelijan onkin hyvä muistaa roo-

linsa haastattelussa, sillä hän on täysin perheen ulkopuolinen henkilö, joka ei liity haastateltavan tai hänen perheeseensä elämään mitenkään. (Aaltola & Valli 2010, 30)

10.4 Haastattelu vuorovaikutustilanteena

Teemahaastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa on kaksi roolia: haastattelija ja haastateltava. Haastattelijan on valmistauduttava tilanteeseen miettimällä, kuinka hän tulee parhaiten toimeen haastateltavan kanssa, ja kuinka puhutella häntä. Vanhempia ihmisiä on ehkä parempi teititellä ja nuorempia sinutella. Kannattaa kiinnittää huomiota myös kielenkäyttöön ylipäättänsä ja myös pukeutumiseen. Tärkeätä on miettiä etukäteen, että miten mennä itse asiaan, jotta haastattelu sujuisi mahdollisimman mukavasti molemmille osapuolille. Perusajatus voisi olla vaikka se, että ei mene ihan suoraan asian ytimeen. Riippuu tietysti aiheesta, mutta jos tutkimusaihe on esimerkiksi erityisen arkaluontoinen asiakkaalle, niin silloin kannattaa aloittaa hieman pehmeämmin, jotta saadaan luotua luottamusta haastateltavan ja haastattelijan välille. Haastattelu on helppo aloittaa vaikka juttelemalla säästä tai jostain ajankohtaisesta (positiivisesta) aiheesta, josta haastateltava ei ole voinut olla kuulematta. Jos haastateltava alkaa itse puhua aiheesta, josta haastattelija ei tiedä juuri lainkaan, on silloin parempi kertoa, että kyseessä ei ole hänelle tuttu aihe, eikä esittää tietävänsä siitä jotain. Jos haastateltava huomaa, että haastattelija puhuu tietävästi aiheesta, josta hän ei oikeasti mitään tiedä, voi koko juttu pilata haastattelun, koska haastateltavalta saattaa lähteä maku koko aiheesta. Haastattelijan on parasta vain olla avoin ja heittää vaikka pikkuisen huumoria, niin haastattelutilanne sujuu luonnollisesti ja mukavasti. (Aaltola & Valli 2010, 32)

11 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme aihe oli Porin Validia-palveluista lähtöisin ja omaksuimme sen itsellemme sopivaksi. Aihetta ei ole aikaisemmin paljoa tutkittu, joten siksi pidimme aihetta mielenkiintoisena ja hyvänä. Se toisi myös omat haasteensa tutkimukselle, sillä aloittaisimme työn uudelta pohjalta. Porin Validia-palvelut oli hyvä valinta yhteistyökumppaniksi, koska heidän järjestämänsä päivätoiminta on erittäin toimiva ja kiinnostava tutkimuskohde. Tutkimuksesta on hyötyä myös heidän yksikköään ajatellen, sillä he saavat tietoa toimintansa hyödyllisyydestä asiakkaiden näkökulmasta.

Työmme tavoite on tutkia Validia-palvelujen Porin yksikön päivätoimintaa ja sen vaikutuksia hyvinvointiin asiakkaiden kannalta ja etenkin heidän näkökulmastaan. Lähtökohteisesti aloitimme tutustumalla päivätoiminnan asiakkaisiin ja luomaan heihin luottamussuhteen. Tutustumisella oli myös tavoitteena, että haastatteluihin pyydettyt henkilöt rohkenisivat suostua haastateltaviksi tutkimustamme varten. Siitä oli hyötyä myös meille, koska opimme tuntemaan asiakkaita ja heidän yksilöllisiä tarpeitaan.

Tutkimustyö vahvistaa näkemyksiämme päivätoiminnan tärkeydestä ja saamme selvyyden siihen, mitä asiakkaat toivovat päivätoiminnan tuovan heidän elämäänsä. Tärkeintä on saada tietää juuri asiakkaiden näkökanta, sillä päivätoiminta on olemassa heitä varten, eivätkä asiakkaat päivätoiminnan vuoksi. Päivätoiminnan tarkoitus on tukea ja rytmittää heidän arkeaan, ja siksi on tärkeä selvittää, mistä päivätoiminnan osa-alueista on heille eniten hyötyä ja mistä he pitävät.

12 TOTEUTUS

Opinnäytetyömme eteni ideasta vaiheittain. Aloitimme keräämällä teoriatietoa aiheeseen liittyen ja sen pohjalta suunnittelimme pitämämme viisi ohjauksetta. Ohjauksetojen jälkeen hioimme vielä teoriaosuutta ja suunnitelmaamme. Suunnittelimme teemahaas-

tattelussa käytettävät teemat sekä teemahaastattelurungon. Hyväksytettyämme teemahaastattelurungon opettajallamme sekä Validia-palvelujen Porin yksiköllä, valitsimme haastateltavat ja aloitimme haastattelukeskustelut. Haastatteluääninauhat hävitimme litteroinnin jälkeen (haastattelut tehtiin nimettöminä) ja analysoimme haastattelut yhdessä.

12.1 Käyttämämme tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus ja haastattelumenetelmänä käytimme teemahaastattelurunkoa. Valitsimme määrällistä tutkimusta mieluummin laadullisen, koska tässä tapauksessa laadullisesta tutkimuksesta oli enemmän hyötyä. Päivätoiminnan asiakkaita on aika vähän suhteessa siihen, kuinka paljon luotettavaan määrälliseen tutkimukseen olisi tarvittu aineistoa. Ajatuksena oli aluksi tehdä toiminnallinen tutkimus, mutta päädyimme kuitenkin teemahaastatteluun, koska se palvelisi enemmän meitä sekä yhteistyötahoamme.

12.2 Aineistot

Aiheeseen liittyvää teoria-aineistoa ei ollut kovin helppo löytää. Koska aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu, emme voineet pohjata työtämme vanhaan tietoon ja uusia kirjallitteitä löytyi melko suppeasti. Onneksi saimme tietoomme muutaman hyvän teoksen, joilla pääsimme jo pitkälle suunnitellussa tutkimustamme. Verkkolähteitä löytyi ihan kohtuullisesti, riippuen kuitenkin aihealueesta.

Opinnäytetyön teoria-aineiston pyrimme järjestämään työhömmehä mahdollisimman loogiseen järjestykseen, jotta lukijan olisi helpompi lukea työtämme ja saada siitä irti tärkeimmät asiat. Hyvinvointi on työssämme vahvana taustalla ja pyrimme valitsemaan käytetyt aineistot siten, että ne tukisivat tätä tavoitettamme. Myös haastatteluilla keräämässämme aineistossa halusimme saada asian esiin etenkin hyvinvoinnin merkityksen kannalta. Laitoimme osaksi työhömmehä myös liitteitä, jotka koimme olennaiseksi osaksi työhömmehä.

12.3 Aineiston analysointi

Olemme analysoineet aineistoa siten, että olemme hakeneet kaikista olennaisimmin tutkimukseemme vaikuttavat asiat ja yrittäneet ilmaista ne työssämme selkeästi. Valitsimme aiheen tarkastelukannaksi hyvinvoinnin, jotta meillä olisi jokin kiintopiste, joka selkiyttää tutkimustamme ja on ehdottoman tärkeä osa-alue päivätoiminnan tavoitteissa.

Haastattelujen analysoinnissa näimme parhaaksi litteroida keskustelut, jotta meidän olisi helppo alkaa analysoida tutkimustuloksia. Puolitimme litterointityön, jotta tämä vaihe saataisiin nopeasti käsiteltyä ja pääsisimme kokoamaan vastaukset yhteen. Teema teemalta tutkiskelimme haastatteluilla keräämäämme aineistoa ja yhdistimme aihealueet kattavaksi kokonaisuudeksi.

Aineiston analysointiin on käytettävä riittävästi aikaa, jotta asiaan ehtii paneutua ja löytää tärkeimmät asiat aineistosta. Näin tulokset ovat myös luotettavat, koska kaikki vaihtoehdot on tutkittu. Aineiston analysointi on myös paras tehdä kaksin, sillä silloin asiaan saadaan kaksi eri näkökulmaa ja monipuolisempaa tarkastelua.

13 TULOKSET

Teemahaastattelulla halusimme saada yksityiskohtaista ja luotettavaa tietoa aiheesta. Tarkastelimme haastattelukeskusteluja teemoittain.

13.1 Taustatiedot

Haastattelimme kuutta päivätoiminnan asiakasta yksityisessä tilassa yksi kerrallaan. Käytimme haastatteluissa tekemäämme teemahaastattelurunkoa keskustelun pohjana, jotta punainen lanka säilyisi koko haastattelun ajan. Haastattelut kestivät noin 30 minuuttia haastateltavaa kohden ja nauhoitimme keskustelut, jotta haastattelujen purku

olisi helpompaa. Haastatellut asiakkaat tulivat haastateltaviksi mielellään ja saimme mielestämme rehellisiä ja monipuolisia vastauksia.

13.2 Tutkimuksen tulokset teemoittain

Teemahaastattelurungossamme oli yhteensä viisi teemaa: taustatiedot, hyvinvointi, päivätoiminnan hyödyt, arki ilman päivätoimintaa sekä sosiaaliset suhteet.

13.2.1 Haastateltujen asiakkaiden taustatiedot

Haastattelemistamme henkilöistä kaksi kolmasosaa oli yli 60-vuotiaita ja yksi kolmasosa alle 40-vuotiaita. Heistä neljä oli miehiä ja kaksi naista. Kaksi haastatelluista asuu Valdia-palvelujen porin yksikössä, kaksi omatoimisesti omissa asunnoissaan ja kaksi kotonaan puolisoiden avustuksella. Kuudesta kaksi käy päivätoiminnassa viisi kertaa viikossa ja loput kaksi kertaa viikossa. Puolet haastatelluista on käynyt päivätoiminnassa noin vuoden, kaksi on käynyt noin kaksi vuotta ja yksi on ollut toiminnassa mukana päivätoiminnan alkamisesta lähtien. Vastajista neljä koki tämänhetkisen päivätoiminnan määränsä riittäväksi, mutta kaksi haluaisi käydä päivätoiminnassa useammin.

13.2.2 Hyvinvointi

Haastattelemamme henkilöt katsoivat hyvinvoinnin sisältävän mielenkiintoista sisältöä elämässä, tarpeeksi ravitsevaa ruokaa, apua elämisessä (esim. vessassa käynnit ym.), perhe- ja muita sosiaalisia suhteita, terveyden, sekä ajankohtaisissa asioissa kiinni pysymisen.

Suurin osa haastatelluista koki tämän hetkisen hyvinvointinsa keskinkertaiseksi. He olivat kuitenkin hyväksyneet tämän hetkisen tilanteensa ja olivat positiivisella elämänsenteellä. Heidän mielestään positiivinen elämänsenne auttaa jaksamaan vaikeuksista

huolimatta. Yksi haastatelluista koki hyvinvointinsa parantuneen päivätoiminnan aikana ja yksi kertoi hyvinvointinsa madaltuneen sairauksien myötä. Toinen haastatelluista koki kuntoutuksen tärkeäksi, ettei tulisi mitään jatkuvia särkyjä tai vaivoja, jotka heikentäisivät hyvinvointia. Sosiaalisia suhteita ja virikkeitä useampi toivoi elämäänsä enemmän.

13.2.3 Päivätoiminnan hyödyt

Kaikki haastattelemamme henkilöt olivat sitä mieltä, että päivätoiminnassa on mukava käydä, eikä kukaan haluaisi lopettaa päivätoiminnassa käymistä. Päivätoiminnan hyödyistä nousivat esiin muun muassa sosiaalinen kanssakäyminen muiden päivätoiminnassa käyvien kanssa, arjen rytmittäminen sekä mieluisa ja monipuolinen tekeminen. Suurin osa haastatelluista kertoi tulevansa hyvälle mielelle päivätoiminnasta ja menevän sinne mielellään mukavan juttuseuran vuoksi. Sosiaaliset suhteet koettiin hyvin tärkeänä mukaan lukien päivätoiminnan asiakkaat sekä henkilökunta. Kaikki haastattelemamme henkilöt olivat sitä mieltä, että päivätoiminta rytmittää heidän arkeaan ja tuo siihen lisää monipuolista sisältöä. Päivätoiminta koettiin myös harrastuksena, jossa käydään mielellään toteuttamassa itseään. Moni koki päivätoiminnan sisällöllisesti hyvänä ja suosikki tekemisiä kysyessämme, mainintoja saivat mm. Boccia, kädentaidot sekä musiikin- ja äänikirjan kuunteleminen. Tärkeää päivätoiminnassa käyville tuntui olevan myös joka-aamuinen lehden luku, joka toimii keskustelutuokiona ja aamun avauksena.

Jokainen haastatelluista löysi päivätoiminnasta henkilökohtaisia hyötyjä itselleen: psyykkisiä, fyysisiä tai/ja sosiaalisia. Päivätoiminnan hyötyjä tuli esiin myös kuntoutuksen näkökulmasta. Yksi haastateltu kertoi hyvinvointinsa parantuneen päivätoiminnan aikana ja toinen kertoi tulleen aktiivisemmaksi käydessään päivätoiminnassa. Pari haastatelluista koki päivätoiminnan myös pitävän yllä heidän toimintakykyään, koska he saavat harjoittaa jalkojaan ja käsiään erilaisilla toiminnoilla (pelit, askartelu, kävely).

Vaikka sosiaaliset suhteet ja ympäristö koettiin todella hyvänä ja myös kuntouttavana, niin pari haastattelemaamme henkilöä kertoi ympäristön olevan paikoin myös stressaava. Validia-palvelujen Porin yksikön päivätoiminnassa käyvät henkilöt ovat enimmäkseen iäkkäitä, ja siksi nuoremmille kävijöille, joita on vain muutama, ei löydy tarpeeksi sa-

manikäistä juttuseuraa. Päivätoiminnassa käyvien henkilöiden heikko kuntotaso osiltaan myös rasittaa parempitasoisia kävijöitä, koska he eivät uskalla tai kehtaa pyytää apua omiin töihinsä, koska näkevät toisen tarvitsevan apua enemmän. Muita haittoja päivätoimintaan liittyen ei tullut esille haastatteluista.

13.2.4 Arki ilman päivätoimintaa

Päivätoiminnan kesäloma-ajan haastatellut kokivat haastavaksi, koska tekemistä on vaikea keksiä omatoimisesti. Haastatelluista henkilöistä neljä sanoi, että olisi halunnut myös loman aikana käydä päivätoiminnassa. Yksi haastateltu kuitenkin kertoi, että haluaa suoda kesäloman myös päivätoiminnan työntekijöille, joten ymmärtää siksi pitkän tauon. Loma-aika koettiin pitkäksi, koska juttukaveria ei ollut ja aktiviteettiä oli hankala keksiä. Myös kesän huono sää sai loma-ajan tuntumaan pitkältä. Kaksi haastatelluista oli sitä mieltä, että kesäloma on hyvä asia. He viihtyvät hyvin kotona ja keksivät itselleen tekemistä. Heillä on myös paljon sosiaalisia suhteita, jotka vaikuttavat viihtyvyyteen lomalla.

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että päivätoiminta on hyvä ratkaisu heille, koska he kaipaavat päiviin tekemistä. Pyysimme heitä vertamaan nykyistä elämäntilannettaan siihen, kun he eivät vielä käyneet päivätoiminnassa ja suurin osa oli sitä mieltä, että päivätoiminnassa käynti on lisännyt heidän hyvinvointiaan ja rytmittänyt heidän arkeaan. Yksi kertoi huomanneensa selkeän eron elämässään, joka on menossa positiivisempaan suuntaan.

"Päivätoiminta on tosi hyödyllinen", kertoo yksi haastatelluista henkilöistä. Hän, sekä kaikki muut olivat sitä mieltä, että päivätoiminnan loputtua heidän osaltaan, he tulisivat kaipaamaan tuttua ympäristöä ja aktiviteettia. Kuitenkin osa oli positiivisella mielellä päivätoiminnan loppumisen suhteen, sillä he totesivat, että sitten täytyy vain keksiä jotain muuta tekemistä. Yksi henkilö kertoi huolensa läheisensä jaksamisesta, kun päivätoiminta joskus loppuu hänen osaltaan. "No se tietäisi vaimolle kauhean raskaita päiviä, kyl mä yritän tehdä itse asioita niin paljon kun pystyn", kertoo yksi haastateltu. Päivätoimintaa myönnetään alle 65-vuotiaille henkilöille, mutta tarvittaessa aikaa voidaan

pidentää muutamalla vuodella, mikäli henkilön tarpeen käydä päivätoiminnassa nähdään olevan suuri.

13.2.5 Sosiaaliset suhteet

Puolet haastatelluista henkilöistä koki, että hellä ei ole tarpeeksi sosiaalista elämää päivätoiminnan ulkopuolella. Ystävyyssuhteita saisi olla heidän mielestään enemmän. Loput kokivat sosiaalisen elämänsä olevan riittävää myös päivätoiminnan ulkopuolella. Heillä on läheisiä ja tuttavuuksia ympärillään. Kaikkien haastateltujen mielestä päivätoiminta tuo sosiaalisia suhteita heidän elämäänsä, mikä on hyvä asia. "Päivätoiminta tuo elämäni ihmisiä", kertoi yksi haastateltu. Toinen kertoi, että päivätoiminta olisi helppo ja turvallinen väylä hankkia uusia kontakteja, jos päivätoimintaan tulisi vielä enemmän nuoria osallistujia.

Kaikki haastatellut henkilöt olivat yksimielisesti sitä mieltä, että päivätoiminnan henkilökunta on ammattitaitoinen ja mukava. "Ovat kaikki aivan ihania, ei ole kukaan sellainen epäystävällinen tai kurja. Tuntee itsensä aina tervetulleeksi. Mielestäni he ovat oikeassa paikassa ja ammatissa. He osaavat pitää hyvin ryhmän koossa ja heistä saa tukea ja juttuseuraa", kertoo yksi haastateltu. Päivätoiminnan henkilökunta koettiin tärkeäksi tueksi ja avuksi, ja että he tekevät päivätoiminnasta viihtyisän ympäristön. "Tääl on iha mukava henkilökunta ja mukavat nää ihmiset ku tääl on. Ketä asuuki täälä ni on kauheen ystävällisii", kertoi yksi haastateltu.

Viidellä kuudesta haastatellusta henkilöstä oli jokin harrastus päivätoiminnan ohella. Harrastuksiksi mainittiin esimerkiksi musiikin kuuntelu, ulkoilu, kulttuuritoiminta sekä jooga. Harrastukset koettiin tärkeiksi mielen virkistäjiksi sekä joissain tapauksissa jopa fyysisesti kuntouttaviksi. Joillekin oli todella tärkeää, että pääsee hetkeksi pois kotoa tuulettumaan. Jotkut kokivat, että vammautuminen on tehnyt harrastusmahdollisuuksista suppeammat. Yhdellä haastatelluista ei ollut harrastuksia, koska ei koe niiden olevan hänelle tarpeellisia.

Puolet haastatelluista henkilöistä kertoi käyvänsä jonkin verran kaupungilla asioimassa omaistensa kanssa. Loput käyvät harvemmin, koska kokevat kaupungilla käynnin vai-

valloiseksi tai muuten vain ikäväksi. Joillain haastatelluista on käytössään pyörätuoli, joka asettaa omat haasteensa kaupungilla käymisen suhteen. Myös asuinpaikka vaikutti asioimisen määrään, sillä kaukana keskustasta asuvat henkilöt kertoivat kaupungille lähtemisen olevan vaikeampaa.

13.3 Tulosten yhteenveto

Kaikki haastattelemamme henkilöt viihtyivät päivätoiminnassa ja olivat tyytyväisiä päivätoiminnan laatuun. He kokivat päivätoiminnasta olevan heille hyötyä heidän hyvinvointinsa kannalta. Hyötyjä löytyi niin, sosiaalisia, fyysisiä kuin psyykkisiäkin. Päivätoiminnassa käynti rytmittää arkea ja tuo siihen monipuolista sisältöä. Päivätoiminnassa käyminen luo uusia sosiaalisia suhteita ja keskusteluhetket mahdollistavat mielipiteiden jakamisen sekä ajankohtaisissa asioissa kiinni pysymisen.

Virikkeet ovat osa hyvinvointia ja niitä päivätoiminta tarjoaa asiakkailleen. Haastatellut henkilöt olivat yksimielisesti sitä mieltä, että erilaiset retket ja tekemiset (muun muassa elokuvissa ja teatterissa käynti) ovat loistava lisä viikoittaiseen ohjelmaan. Haastateltujen asiakkaiden mielestä päivätoiminnassa on kattavasti tekemistä ja jokaiselle löytyy jotain. Päivätoiminnan viikko-ohjelmaan kuuluu mm. kirjan ääneen lukemista sekä askartelua.

Suurin osa haastatelluista asiakkaista piti päivätoimintaa hyvänä arjen rytmittäjänä ja kesäloma-aika oli osalle haasteellinen tekemisen puutteen vuoksi. Osa pystyi ottamaan kesätauon lomana ja nauttimaan siitä, mutta olivat mielissään siitä, että loman jälkeen päivätoiminta taas jatkui. Päivätoiminnan koettiin parantavan hyvinvointia ja elämän laatua. Haastatellut henkilöt kertoivat päivätoiminnasta saavansa myös vertaistukea. Seuralla tuntui olevan paljon vaikutusta päivätoiminnan viihtyvyyden kannalta ja etenkin nuoria osallistujia toivottiin päivätoimintaan lisää.

Haastatellut asiakkaat pitivät päivätoimintaa tärkeänä palveluna ja olivat tyytyväisiä, että heille on myönnetty sellaista palvelua. Moni toivoi tai oli saanutkin jo jatkoaikaa päivätoiminnassa käymiseen. Osa ei edes halunnut ajatella päivätoiminnan joskus loppuvan, niin tärkeänä he sitä pitivät. Saimme haastatelluilta henkilöiltä melko yhden-

suuntaisia vastauksia, jotka tuntuivat meistä totuudenmukaisilta. Pientä jakautumaa oli tietyissä asioissa ja otimme nekin tuloksissa huomioon. Mitään radikaaleja eroavaisuuksia vastauksissa ei tullut esille.

14 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Päädyimme tekemään tutkimusta päivätoimintaan liittyen, koska palvelu kiinnosti meitä tulevina sosionomeina (AMK). Voisimme kuvitella itsekin tulevaisuudessa ohjaavamme päivätoimintaa ja ajattelimme tutkimuksesta olevan meille tulevaisuudessa hyötyä. Tutkimus auttoi meitä näkemään asioita asiakkaan näkökulmasta ja vahvisti aikaisempaa näkemystämme päivätoiminnan hyödyllisyydestä. Päädyimme tekemään tutkimuksen juuri vammautuneiden henkilöiden päivätoimintaan liittyen, koska kävimme tutustumassa Validia-palveluihin ja sen päivätoimintaan, ja ympäristö vaikutti mielestämme mukavalta ja mielenkiintoiselta asiakkaineen. Validia-palvelut oli myös helposti lähestyttävä ja innostava yhteistyökumppani.

Suunnittelimme ja järjestimme päivätoiminnassa viisi kertaa ohjattua toimintaa, joiden avulla tutustuimme päivätoiminnan asiakkaisiin sekä päivätoimintaan yleensä. Ohjauskertojen jälkeen olimme jo asiakkaille tuttuja ja he suostuivat mielellään haastateltaviksi. Koimme, että ohjauskerroista oli hyötyä juuri siksi, että molempien osapuolien oli helppompaa lähestyä toisiaan ja saimme vahvistusta näkemykseemme päivätoiminnan tärkeydestä asiakkailleen.

Henkilöt, joita haastattelimme tutkimusta varten, olivat mielestämme hyvä ja luotettava valinta. Saimme haastateltavaksi sekä nuoria, että vähän vanhempiakin päivätoiminnan konkareita, joilla oli kokemusta päivätoiminnasta jo useampi vuosi. Haastattelemistamme henkilöistä neljä oli miehiä ja kaksi naista, joten molemmat sukupuolet tuli edustetuksi ja ikähaarukka oli myös laajahko.

Päivätoiminta lisää myös monen asiakkaan hyvinvointia, sillä se pitää toimintakykyä ja sosiaalisia suhteita yllä. Se tuo myös turvallisuuden tunnetta, koska päivätoiminnan ohjaajat ovat auttamassa ja neuvomassa, eikä asiakkaalle tule sellaista tunnetta, että hän olisi yksin. Myös vertaistuki, jonka päivätoiminta asiakkaalle antaa, auttaa ajattelemaan positiivisesti ja tuo myös turvallisuuden tunnetta.

Päivätoiminta ehkäisee monen asiakkaan syrjäytymistä ja tuo asiakkaan arkeen monenlaisia aktiviteettejä. Päivätoiminta tarjoaa asiakkailleen sosiaalisia tilanteita, joissa asiakkaat voivat harjoittaa sosiaalista kanssakäymistä sekä saada vertaistukea toisiltaan. Validia-palvelujen Porin yksikön päivätoiminta on monipuolista ja sisältö on suunniteltu ottaen huomioon kaikkien päivätoimintaan osallistuvien asiakkaiden tarpeet, sillä jokaiselle löytyy jotakin mieluista. Validia-palvelujen Porin yksikön päivätoiminta ajattelee asiakkaitaan hyvin yksilöllisesti ja huomioi asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet myös kuntoutuksen kannalta. Päivätoiminnan ohjaajat kannustavat asiakkaitaan monipuoliseen osallistumiseen ja auttavat tarvittaessa osallistujia toiminnoissa. Asiakkailta on mahdollisuus valita kuitenkin itse, mihin kaikkeen ottavat osaa, mikä tekee matalan kynnyksen tulla päivätoimintaan ja tekee ilmapiiristä leppoisan, kun tekemiset eivät ole pakkopullaa.

Päivätoiminnasta asiakkaat saavat monenlaisia hyötyjä juuri tekemisen monipuolisuuden vuoksi. Päivätoiminta sisällyttää itseensä jonkin verran liikuntaa (muun muassa Boccian pelaamista), mutta Validia-palvelujen Porin yksikön päivätoiminnan tilat ovat aika ahtaat. Siinä olisi heille yksi kehittämisen kohde, mikäli niitä on joskus mahdollista laajentaa. Hyvillä säillä on mahdollista lähteä asiakkaiden kanssa ulos, jolloin saadaan hyödynnettyä myös pihatilat. Päivätoiminta sisältää myös paljon käsillä tekemistä, joka on myös omiaan kuntoutuksen kannalta. Erilainen askartelu ja leipominen ylläpitää käsien ja sormien liikkuvuutta, ja mahdollisesti myös lisää niitä.

Monet kokivat arjen ilman päivätoimintaa tylsäksi ja yksinäiseksi, josta päätimme, että päivätoiminta on heille todella tärkeä asia ja pitää heidät virkeinä. Päivätoiminta pitää heidät arjessa ja ajankohtaisissa asioissa kiinni. Jos päivätoimintaa ei järjestettäisi, monet olisivat varmasti sosiaalisten suhteiden puutteen vuoksi aika yksinäisiä ja jopa syrjäytyneitä. Heidän arkeensa ei välttämättä kuuluisi niin paljoa aktiviteetteja, kuin se päivätoiminnan myötä sisältää. Päivätoiminta mahdollistaa myös joidenkin asiakkaiden

omaisille hetken omaa aikaa, jolloin he voivat hengähtää sekä hoitaa asioita. Päivätoiminta on myös joustava ja asiakkaan tai omaisten kanssa voidaan sopia päivätoiminnan ajalle sijoittuvista menoista, jotta asiakas saa asiansa hoidetuksi ja pääsee kaikkiin menoihinsa (esimerkiksi lääkärimenot).

Haastatteluissa kävi ilmi, että asiakkaat pitivät retkiä ja kulttuurikäyntejä tärkeinä, sillä heidän ei välttämättä itse tulisi lähdettyä niin paljoa talon ulkopuolelle eri virkistyskohteisiin. On hienoa, että päivätoiminnan vetäjät mahdollistavat asiakkailleen muun muassa elokuvissa ja teatterissäkäyntiä, koska sillä on suuri merkitys asiakkaalle. Ulos talosta lähteminen rohkaisee asiakasta käymään myös omatoimisesti tai henkilökohtaisen avustajan kanssa esimerkiksi kaupungilla. Ryhmästä päivätoiminnan asiakkaat saavat uskallusta, sillä ryhmän tuki helpottaa asiakkaan osallistumista häntä jännittäviin asioihin. Jotkut haastateltavista sanoivat, etteivät mielellään lähde esimerkiksi kaupungille, koska eivät pidä ihmisten kummastuneista katseista kohdistuen heihin itseensä. Myös ryhmässä tekemistä pidettiin tärkeänä, ja sen mahdollistamaa kanssakäymistä sekä mielipiteiden vaihtoa. Ryhmään kuulumisen tunne on ihmiselle luontaisesti tärkeä ja tutussa ryhmässä toimiminen tuo ryhmäläiselle yhteenkuuluvuuden sekä turvallisuuden tunnetta. Tutustuessamme ryhmään, huomasimme, että päivätoiminnan ryhmäläiset olivat ryhmäytyneet hyvin ja ilmapiiri oli rento ja vastaanottavainen. Meistä tuntui, että jokainen uskalsi sanoa mielipiteensä ja keskustelua käytiin paljon eri asioista.

Mielestämme saimme todella hyvää materiaalia haastatteluista. Vastaukset olivat aitoja ja rehellisiä ja haastatellut uskalsivat sanoa myös suoraan, mikäli jokin asia ei ole ollut hyvin. Luotamme tutkimuksemme tuloksiin, koska haastattelimme jokaisen asiakkaan erikseen. Ryhmähaastattelussa ei välttämättä olisi tullut esiin yhtään eriäviä mielipiteitä, koska ryhmäpaine voi vaikuttaa mielipiteisiin. Muu käyttämämme tutkimusaineisto on otettu myös mahdollisimman uusista ja luotettavista lähteistä.

Asiakkaat olivat päivätoimintaan tyytyväisiä tällaisenaan, vaikka jokainen tietysti toivoisikin itselleen mieluisia asioita olevan enemmän (esimerkiksi Boccian pelaamista). Itse havaitsimme yhden asian, joka voisi rikastuttaa päivätoimintaa entisestään. Päivätoiminnan tiloissa on kyllä käytössä tietokone, mutta olisi vielä parempi, jos siitä löytyisi yleisimmät ohjelmat (Word, Excel, Power Point jne). Asiakkaille voisi järjestää vaikka kurssin näiden käytöstä. Huomasimme näiden puutteen pitäessämme luentoa heille

hyvinvoinnista. Olimme tehneet Power Point esityksen, mutta sitä ei saanut auki ilman ohjelmaa, vaikka tiloissa olisi ollut videotykki, jolla esityksen olisi voinut heijastaa kätevästi seinälle.

Kokonaisuudessaan olemme hyvin tyytyväisiä tutkimukseen ja mielestämme se onnistui odotusten mukaisesti. Tutkimustulokset antavat hyvän kuvan siitä, mitä asiakkaat ovat päivätoiminnasta mieltä ja mitä hyötyjä päivätoiminnasta on heille. Itse saimme tutkimuksesta pientä käytännön kokemusta ryhmänohjaamisesta sekä haastatteluista. Tulevaisuutta ajatellen tutkimus antoi meille hyvän suunnan sille, mitä asiakkaat haluavat päivätoiminnan sisältävän, jos työskentelemme itse joskus päivätoiminnan ohjaajina. Tutkimus rohkaisi meitä kysymään jatkossakin asiakkaiden mielipiteitä heidän käyttämistään palveluista, koska palvelut ovat kuitenkin heitä varten tarkoitettuja ja he jos kukaan, osaavat kertoa, mitä mieltä he niistä ovat ja mitä he jatkossa haluaisivat. Saimme työskennellä erilaisten asiakkaiden kanssa, mikä on aina positiivista kokemuksen karttumisen kannalta ja se tekee työstä mielenkiintoista. Kokemus erilaisten ihmisten kanssa työskentelemisestä lisää itsevarmuutta ja auttaa tarttumaan työhön rohkeammin.

Yhteistyö Validia-palvelujen kanssa sujui varsin hyvin ja saimme heiltä tukea tutkimuksemme. Meidän opiskelijoiden keskinäinen yhteistyö opinnäytetyöprosessissa sujui joustavasti ja yhteistuumin. Teimme hyvin paljon työtä yhdessä, koska niin saimme tukea toisiltamme ja toimimme parina tehokkaasti. Pidimme aiheitamme hyvin mieluisana meille, sekä yleensäkin tärkeänä tutkimuskohteena. Aina on jotain kehitettävää jokaisessa toiminnassa ja asiakkaiden mielipide näissä asioissa on tärkeä tuoda esiin. Aiheena päivätoiminta on vielä niin uusi, että siitä löytyy varmasti vielä paljon tutkittavaa erilaisista näkökulmista.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R., 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: I : Metodien valinta ja aineiston keruu : virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uud. ja täyd. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alasaari A., Järvinen K., Levonen M. 2011, Vammaisen yhteiskunnassa. AMK opinnäytetyö. Satakunnan Ammattikorkeakoulu.

ALPO.fi – Ammatillisen koulutuksen hyvinvointiportaali:n www-sivut. Viitattu 15.5.2012.

<http://alpo.fi/fi/index.php?cat=2&page=50>

Finlex- Valtion säädöstietopankin www-sivut. Viitattu 6.6.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Hirsjärvi, S., 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut. Viitattu 21.5.2012.

http://www.validia.fi/portal/fi/palvelumme/tehostettu_palveluasuminen/tehostettu_palveluasuminen_vammaisille_henkiloille/

Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut. Viitattu 21.5.2012.

http://www.validia.fi/portal/fi/palvelumme/maaraaikainen_asuminen_ja_omaisheidon_lomitus/

Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut. Viitattu 21.5.2012.

http://www.validia.fi/files/attachments/asumispalvelut/pori_validia.pdf

Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut. Viitattu 21.5.2012.
[http://www.validia.fi/portal/fi/vammaiselle_henkilolle/toimipaikat/porin_validia-palvelut/Palvelujamme ovat myös päivätoiminta ja henkilökohtainen apu.](http://www.validia.fi/portal/fi/vammaiselle_henkilolle/toimipaikat/porin_validia-palvelut/Palvelujamme_ovat_myös_päivätoiminta_ja_henkilökohtainen_apu)

Invalidiliitto Asumispalvelu Oy:n www-sivut. Viitattu 21.5.2012.
<http://www.validia.fi/portal/fi/palvelumme/paivatoiminta/>

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän: Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Helsinki: SMS-tuotanto Oy.

Kettunen, E., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. 4. uud. p. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kopakkala, A. 2008. Porukka, jengi, tiimi ryhmädynamiikkaa ja siihen vaikuttaminen. 2. uud. p. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kähäri-Wiik, K., Niemi, A. & Rantanen, A. 2007. Kuntoutuksella toimintakykyä. 5. uud. p. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T & Välimäki, P. 2004. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. 4. uud. p. Porvoo: WSOY oppimateriaalit.

Lieksan kaupungin www-sivut. Viitattu 15.5.2012.
<http://www.lieksa.fi/Resource.phx/sivut/sivut-vammaispalvelut/vtietvamma/tietoavammaisuudesta.htx>

Mattila, A., 2012. Onnentaidot: kohti hyvää elämää. Helsinki: Duodecim.

Mäensivu, T. 1998. Hyvä kuntoutusohjaus: toimintamalli käytännön työhön. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Mämmi, S., 2012. Elämänvoimaa: 7 askelta hyvään elämään. Helsinki: Minerva.

Näkövammaisten Keskusliitto Ry:n www-sivut. Viitattu 15.5.2012

<http://www.nkl.fi/fi/etusivu/ajankohtaista/julkaisu/jtutkimus/luku1>

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 28.5.2012.

<http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/vanhustyo/voimavarat/voimavara-aineistoa.html>

PK-RH[®] Pk-yrityksen riskienhallinnan www-sivut. Viitattu 3.7.2012.

<http://www.pk-rh.fi/palvelut/kouluttajan-kansio/ryhmatyoskentely-koulutuksessa.html>

Rovaniemen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöopas 2011.

Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut. Viitattu 15.5.2012.

https://www.samk.fi/opiskelijat/opinnaytetyo/ohjeiden_kayttajalle/erilaiset_opinnaytetyot

Sosiaaliportti.fi:n www-sivut. Viitattu 21.5.2012.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/paivatoiminta/>

Suomen Mielenterveysseuran www-sivut. Viitattu 15.5.2012.

http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/hyvinvointi/mita_hyvinvointi_on/

Takuusäätiön www-sivut. Viitattu 15.5.2012.

<http://www.takuu-saatio.fi/omille-jaloille/talouso Ongelmien-kasittely/arkijaksaminen-jahenkinen-hyvin/>

Terveyskirjasto Duodecimin www-sivut. Viitattu 15.5.2012-

[http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00040&p_teos=onn
&p_selaus=9513](http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00040&p_teos=onn&p_selaus=9513)

Tilastokeskuksen www-sivut. Viitattu 15.5.2012

http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-02-19_002.html?s=0

Tyokalupakki.net:n www-sivut. Viitattu 3.7. 2012.

<http://www.tyokalupakki.net/pages/index.php?id=117&pid=2>

Vehmas, S., 2005. Vammaisuus: johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.

LIITTEET

LIITE 1

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä.

2 §

Vammainen henkilö

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.

3 §

Vastuu palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä

Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve. (19.12.2008/981)

3 a § (19.12.2008/981)

Palvelutarpeen selvittäminen ja palvelusuunnitelma

Tämän lain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun vammainen henkilö taikka hänen laillinen edustajansa tai omaisensa, muu henkilö tai viranomainen on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen palvelujen saamiseksi.

Vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi on ilman aiheutonta viivytystä laadittava palvelusuunnitelma siten kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 7 §:ssä säädetään. Palvelusuunnitelma on tarkistettava, jos vammaisen henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia sekä muutoinkin tarpeen mukaan.

Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia koskevat päätökset on tehtävä ilman aiheutonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun vammainen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt palvelua tai tukitointa koskevan hakemuksen, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pitempää käsittelyaikaa.

4 §

Lain suhde muuhun lainsäädäntöön (19.12.2008/981)

Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:ssä tarkoitetulle henkilölle järjestetään kuitenkin hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti tämän lain nojalla siltä osin kuin ne ovat hänen palveluntarpeeseensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaisia. (19.12.2008/981)

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty, voidaan vammaiselle henkilölle antaa tämän lain mukaisia palveluja tai taloudellisia tukitoimia, jos 1 momentissa tarkoitetun muun lain nojalla annettavan palvelun tai etuuden saaminen viivästyy.

5 § (29.12.2009/1718)

Suunnittelu ja rahoitus

Tässä laissa tarkoitettuun kunnan järjestämään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annettua lakia (733/1992) sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009), jollei lailla toisin säädetä.

6 §

Elinolojen kehittäminen

Sosiaalilautakunnan ja kunnan muiden viranomaisten on edistettävä ja seurattava vammaisten henkilöiden elinoloja sekä pyrittävä toiminnallaan ehkäisemään epäkohtien syntymistä ja poistamaan haittoja, jotka rajoittavat vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksia ja osallistumista.

7 §

Palvelujen kehittäminen

Kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan yleiset palvelut soveltuvat myös vammaiselle henkilölle.

Vammaisuuden perusteella järjestettäviä palveluja ja tukitoimia kehittäessään kunnan tulee ottaa huomioon vammaisten henkilöiden esittämät tarpeet ja näkökohdat.

Vammaista henkilöä on palveltava ja palveluja järjestettävä ottaen huomioon hänen äidinkiensä.

8 §

Vammaisille tarkoitetut palvelut

Vammaiselle henkilölle annetaan kuntoutusohjausta ja sopeutumisvalmennusta sekä muita tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja. Näitä palveluja voidaan antaa myös vammaisen henkilön lähiomaiselle tai hänestä huolehtivalle taikka muutoin läheiselle henkilölle.

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta palveluasumisen eikä henkilökohtaisen avun järjestämiseen, jos vaikea-

vammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.
(19.2.2010/134)

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä kuntoutusohjauksen ja sopeutumisvalmennuksen sisällöstä sekä kuljetuspalvelujen ja palveluasumisen sisällöstä ja järjestämisestä. (19.12.2008/981)

8 a § (19.2.2010/134)

8 a § on kumottu L:lla 19.2.2010/134.

8 b § (22.12.2006/1267)

Päivätoiminta

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa.

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

8 c § (19.12.2008/981)

Henkilökohtainen apu

Henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan tässä laissa vaikeavammaisen henkilön välttämättömää avustamista kotona ja kodin ulkopuolella:

- 1) päivittäisissä toimissa;
- 2) työssä ja opiskelussa;
- 3) harrastuksissa;
- 4) yhteiskunnallisessa osallistumisessa; tai
- 5) sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan 1 momentissa tarkoitettuja toimia suorittaessaan. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vaikeavammaisella henkilöllä on voimavaroja määrittellä avun sisältö ja toteutustapa.

Henkilökohtaista apua järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen 1 momentissa tarkoitetuista toiminnoista eikä avun tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista.

Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee.

Edellä 1 momentin 3–5 kohdissa tarkoitettuja toimintoja varten henkilökohtaista apua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

8 d § (19.12.2008/981)

Henkilökohtaisen avun järjestämistavat

Henkilökohtaisen avun järjestämistavoista päätettäessä ja henkilökohtaista apua järjestettäessä kunnan on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua:

- 1) korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut;
- 2) antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä tarkoitetun palvelusetelin, jonka arvo on kohtuullinen; taikka
- 3) hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestämällä palvelun itse taikka sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa.

Edellä 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa vaikeavammaista henkilöä on tarvittaessa ohjattava ja autettava avustajan palkkaukseen liittyvissä asioissa.

Edellä 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna henkilökohtaisena avustajana ei voi toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, ellei sitä erityisen painavasta syystä ole pidettävä vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena.

9 § (19.12.2008/981)

Taloudelliset tukitoimet

Vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisista tukitoimista sekä ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan.

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toi-

menpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta kustannusten korvaamiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hyväksyttävistä kustannuksista sekä muista 1 ja 2 momentissa tarkoitetun korvauksen määräytymiseen vaikuttavista seikoista.

10 §

Yksityiskohtainen sääntely

Tarkemmat perusteet palvelujen ja tukitoimien saamiselle säädetään asetuksella.

2 momentti on kumottu L:lla 23.12.1998/1117.

11 §

Tutkimukset

Henkilön tarvitsemien tämän lain mukaisten palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi hänet voidaan osoittaa lääkärin tai muun asiantuntijan tutkimukseen.

12 §

Yhteistyö

Kunnan tulee vammaisten henkilöiden olosuhteiden edistämiseksi toimia yhteistyössä eri viranomaisten, laitosten, vammaisjärjestöjen sekä muiden sellaisten yhteisöjen kanssa, joiden toiminta läheisesti liittyy vammaisten henkilöiden elinoloihin.

13 §

Vammaisneuvosto

Kunnanhallitus voi asettaa vammaisneuvoston, jonka tehtävänä on edistää ja seurata kunnallishallinnon eri aloilla tapahtuvaa toimintaa vammaisten henkilöiden kannalta. Vammaisneuvosto voi tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja asioista, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden elämisessä ja suoriutumisessa.

Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee vammaisneuvostossa olla riittävä edustus.

Vammaisneuvosto voi olla yhteinen useammalle kunnalle.

Valtakunnallisesta vammaisneuvostosta säädetään erikseen.

14 § (3.8.1992/743)

Palveluista perittävät maksut

Tämän lain mukaisista palveluista voidaan periä maksuja siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/92) säädetään.

15 §

Vakuutuslaitoksen korvaus

Jos vakuutuslaitoksen tulee suorittaa vammaiselle henkilölle korvausta tapaturmavakuutuslain (608/48), maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), valtion viran- ja toimenhaltijain tapaturmakorvauksesta annetun lain (154/35), ammattitautilain (638/67), sotilasvammalain (404/48), liikennevakuutuslain (279/59), potilasvahinkolain (585/86)

tai näitä vastaavan aikaisemman lain nojalla ja kunta on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia tämän lain 8 ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia, siirtyy oikeus korvaukseen kunnalle tilitystä vastaan sellaisena kuin vakuutuslaitoksen olisi tullut suorittaa korvaus vammaiselle henkilölle, jollei kunta olisi tätä palvelua tai tukitoimintaa antanut. Kunnan oikeudesta korvaukseen tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/91) ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/91) perusteella on säädetty erikseen. (3.8.1992/743)

Jos 1 momentissa mainittu tilitys on tullut korvauksenmaksajan tietoon niin myöhään, että muun lain mukainen korvaus on jo suoritettu vammaiselle henkilölle, kunnalla on oikeus periä tätä korvausta vastaava määrä takaisin vammaiselta henkilöltä. Korvauksen takaisinperimisestä on soveltuvien osin voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 36 ja 37 §:ssä on säädetty.

L valtion viran- ja toimenhaltijain tapaturmakorvauksesta 154/1935 on kumottu L:lla valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta 449/1990, AmmattitautiL 638/1967 on kumottu AmmattitautiL:lla 1343/1988.

16 §

Erillisrahoitus

Tarvittaessa voidaan valtion tulo- ja menoarvioon varattujen määrärahojen rajoissa järjestää tämän lain mukaista:

1) sopeutumisvalmennusta;

2) kuntoutusohjausta; sekä

3) tutkimus- ja kokeilutoimintaa vammaisten henkilöiden aseman parantamiseksi.

17 §

Muutoksen haku

Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitetuissa asioissa on voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 45, 47, 48 ja 51 §:ssä on säädetty sekä, mitä jäljempänä tässä laissa säädetään.

18 § (22.12.2009/1545)

Muutoksenhaku sosiaalilautakunnan päätökseen

Sosiaalilautakunnan päätökseen, joka koskee tässä laissa henkilölle tarkoitettua palvelua ja taloudellista tukitoimea, haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Valitus voidaan antaa sanottuna aikana myös sosiaalilautakunnalle, jonka tulee se oman lausuntonsa ohella toimittaa hallinto-oikeudelle.

19 § (22.12.2009/1545)

Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen

Hallinto-oikeuden tämän lain 8 §:n 2 momentin mukaista palvelua tai 9 §:n 2 momentin mukaista taloudellista tukitoimea koskevassa asiassa antamaan päätökseen saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valituskirja liitteineen voidaan antaa myös hallinto-oikeuteen korkeimmalle hallinto-oikeudelle toimitettavaksi.

Muuhun kuin 1 momentissa säädettyyn hallinto-oikeuden tämän lain nojalla valituksen johdosta antamaan henkilölle tarkoitettua palvelua tai taloudellista tukitoimea koskevaan päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta, ellei korkein hallinto-oikeus myöntä valituslupaa.

Valituslupaa haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Lupa voidaan myöntää ainoastaan, jos valituksella on erittäin suuri merkitys asianomaiselle tai jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtäläisyyden vuoksi on tärkeitä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi.

19 a § (31.1.1995/101)

Ulosmittauskielto

Tämän lain 9 §:n nojalla suoritettavaa taloudellista tukea ei saa ulosmitata. Ulosmitata ei myöskään saa välinettä, konetta ja laitetta tai muuta esinettä, jonka hankkimiseen on myönnetty 9 §:n nojalla taloudellista tukea.

20 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

21 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1988.

Edellä 8 §:n 2 momentissa tarkoitettujen muiden palvelujen kuin tulkkipalvelujen osalta lakia kuitenkin sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 1992 ja tulkkipalvelujen osalta 1 päivästä tammikuuta 1994. Ennen tässä mainittuja ajankohtia voidaan vaikeavammaiselle henkilölle antaa 8 §:n 2 momentissa tarkoitettuja palveluja 8 §:n 1 momentin nojalla.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

22 §

Kumottavat säännökset

Tällä lailla kumotaan 30 päivänä joulukuuta 1946 annettu invalidihuoltolaki (907/46) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä 14 päivänä kesäkuuta 1951 annetun invalidirahalain 1 §:n n 2 momentti, sellaisena kuin se on 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (709/82).

2 momentti on kumottu L:lla 1.2.2002/69.

Ammattikasvatushallituksen alaisissa invalidien ammattioppilaitoksissa annettavaan invalidihuoltoon ja mainituille laitoksille valtion varoista suoritettaviin korvauksiin sovelletaan joulukuun 31 päivään 1989 saakka invalidihuoltolain 1 §:n 1 momenttia, 2–4, 9, 13, 14, 16, 17, 25 a, 25 c, 25 d, 26 ja 27 §:ää, sellaisina kuin niistä olivat 14, 25 a, 25 c, 25 d, 26 ja 27 § 31 päivänä joulukuuta 1983 ja muut pykälät tämän lain voimaan tullessa. (14.7.1989/676)

Invalidirahalain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun invalidiin sovelletaan edelleen invalidihuoltolain 2 §:n 1 momenttia sellaisena kuin se oli tämän lain voimaan tullessa.

23 §

Siirtymäsäännös

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat hakemukset käsitellään ja ratkaistaan aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaisesti, jollei hakemuksen käsittely ja ratkaisu tämän lain mukaisena palveluna tai taloudellisena tukena ole vammaiselle henkilölle edullisempi. Jos sellaiseen asiaan, joka kohdistuu tämän lain voimaantuloa edeltävään aikaan, haetaan muutosta, asia käsitellään ja ratkaistaan aiemmin voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Hakemus voidaan käsitellä aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaisesti silloinkin kun hakemus on tehty tämän lain voimaantulon jälkeen, jos toimenpiteestä aiheutuneet kustannukset ovat syntyneet ennen tämän lain voimaantuloa ja etuuksia on haettu invalidihuoltolain 30 §:n 2 momentissa tarkoitettussa määräajassa. (17.6.1988/574)

Päätökset, jotka on annettu invalidihuoltolain nojalla ja jotka koskevat tämän lain voimaantulon jälkeistä aikaa, ovat edelleen voimassa. (17.6.1988/574)

HE 219/86, sosvk.miet 40/86, svk.miet 260/86

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:

17.6.1988/574:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1988. Lain 23 §:n 2 momenttia sovelletaan kuitenkin 1 päivästä tammikuuta 1988 lukien.

HE 37/88, sosvk.miet 6/88, svk.miet 67/88

9.12.1988/1071:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1989.

HE 152/88, sosvk.miet 24/88, svk.miet 154/88

14.7.1989/676:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1989.

HE 44/89, sivvk.miet. 9/89, svk.miet. 91/89

3.8.1992/743:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 216/91, HaVM 7/92

31.1.1995/101:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä helmikuuta 1995.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 271/94, StVM 39/94
23.12.1998/1117:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

HE 246/1998, StVM 33/1998, EV 222/1998
1.2.2002/69:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2002.

HE 169/2001, StVM 38/2001, EV 171/2001
22.12.2006/1267:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 166/2006, StVM 28/2006, EV 140/2006
19.12.2008/981:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2009.

Sen estämättä, mitä 8 c §:n 4 momentissa säädetään, ennen 1 päivää tammikuuta 2011 vaikeavammaiselle henkilölle on järjestettävä henkilökohtaista apua vähintään 10 tuntia kuukaudessa.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 166/2008, StVM 32/2008, EV 181/2008
22.12.2009/1545:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 161/2009, HaVM 18/2009, EV 205/2009
29.12.2009/1718:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

HE 174/2009, HaVM 19/2009, EV 223/2009
19.2.2010/134:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2010.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 220/2009, StVM 47/2009, EV 217/2009

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

LIITE 2

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatiedot:

- Ikä, asuminen, aika päivätoiminnassa, montako kertaa viikossa

Hyvinvointi:

- Tämä hetki
- Mitä hyvinvointi on? Voitko hyvin?
- Tulevaisuus ja toiveet

Päivätoiminnan hyödyt:

- Psyykkiset
- Fyysiset
- Sosiaaliset
- Hyvinvoinnin kannalta
- Kuntoutus

Arki ilman päivätoimintaa:

- Kesä
- Ennen päivätoimintaa ja nyt
- Muut lomat
- Päivätoiminnan määrä
- Jos päivätoiminta loppuisi? (esim. iän vuoksi)

Sosiaaliset suhteet:

- Ystävyys ja perhesuhteet
- Henkilökunta
- Harrastukset
- Kaupungilla käynti